

2290





# సామలసామ



జ్ఞాతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బిల్లుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 6

రాజధాని "ప్రవచనము" 1-5-1983

సంచికలు 12, 13

## —\* ఈ సంచికలో \*—

1) శ్రీ వెల్లంకొండ రామారాయకవి (1875-1914)	చేరి 1
2) మృచ్ఛకతికలో హాస్యం.	7
3) జానపద సాహిత్యము - శర్మరాజు జూదము.	9
4) వాక్-వాక్యము ప్రశ్నోత్తర పద్యములు	11
5) నా - అన్నయ్య (పద్య)	12
6) ఉగాది పండితాభిజా.	13
7) స్వాగతిము. (పద్య)	13
8) అవధాన సప్తాహం.	14
9) నన్నయ రెండు భారతములను వ్రాసినా ?	16
10) నన్నయ సహస్రనాబ్ది ఉత్సవ సభలు.	20

రాబోవు సంచికలో గోధూళి - ఛందస్సు జానపదవ్యావహారిక భాషాప్రయోగములు; కార్తవ్యము - కంపారిటిపుగ్రామము, ఉత్తమ నీతిగ్రంథాలు - సుమతిశతకము, రహీముసత్ సయీ, ఇంద్రగంటివారి గౌతమీ గాథలు మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 థేన్లలో ప్రచురింపబడును

చందా : సంవత్సరమునకు రు. 12-00.

అర్థసంవత్సరమునకు రు. 6-50.

విడిప్రతి 60 పై.





# ★ స మా లో చ న ★

\* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక \*

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry

## శ్రీ బెల్లంకొండ రామారాయకవి (1875 - 1914)

- శ్రీ జి. ఎ. ఎస్. ఎస్. సోమయాజులుశర్మ, ఎం. ఏ.

శ్రీ శంకర భగవత్పదాచార్యులు, శ్రీ విద్యారణ్యస్వామి చరణులు, శ్రీ వేదాంతదేశికులు, శ్రీ మదప్పయ్యదీక్షిపేంద్రులు, శ్రీ వాడిరాజతీర్థులు సంస్కృత వాఙ్మయములో శతాధిక గ్రంథకర్తలై ప్రసిద్ధి నొందిరి. ఆధునికులలో నీకోవకుఁడైన వారు శ్రీ బెల్లంకొండ రామారాయ కవీంద్రులు.

‘కాలిదాస కవితా చమత్కృతిం

మాఘమంజుల పదార్థ గుంఫనమ్ |

బాణభట్ట రచనా విదగ్ధతాం

రామారాయ కవితాసు పవ్యత |

‘కాబ్దే శేషనిభః సుతగ్గునిచపే

కాణాద ఏవ స్వయమ్

మిమాంసాసరై మినిః శ్రుతిశిర

శ్చాస్తే) గురు శృంకరః |

సాంఖ్యే కాపిల ఏవ కావ్యఫణితౌ

మామల్ల దేవీ సుతః

(శ్రీ) రామాఖ్యకవి ర్బృహస్పతి నిభో

జే జీయతాం కీర్తిభః ||’

‘కాలిదాసుని కవితా చమత్కారమును, మాఘమహాకవి మంజుల పదార్థ గుంఫనమును, బాణభట్టుని రచనాప్రాధిని రామారాయ కావ్యములలోఁ దిలకింపుఁడు! వ్యాకరణములోఁ పతంజలి వంటివాఁడు. తర్కములో స్వయముగాఁ గణాద మహర్షి వంటివాఁడు. మిమాంసలో

నపర శైమిని. వేదాంతశాస్త్రములో నపరశంకరుఁడు. సాంఖ్యములోఁ గపిల మహర్షి వంటివాఁడు. కావ్యరచనలో శ్రీ హర్షుని వంటివాఁడు. శ్రీరామారాయకవి విద్యలలో బృహస్పతి అను కవితా సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారి శ్లోకములు శ్రీ బెల్లంకొండ రామారాయ కవియొక్క కవితా వైచిత్రిని, పాండిత్య పటిమను వేనోళ్ళ వెల్లిడించుచున్నవి.

శ్రీ రామారాయకవి స్వస్తిశ్రీ యువ నామ సంవత్సర మౌగ్ధిగ్నిమావాస్య నాఁడు (28-12-1875) జన్మించిరి. గుంటూరు మండలము నందలి నరసారావు పేట సమీపమున నున్న ‘పమిడిపాడు’ వీరి జన్మస్థలము. శ్రీమతి హనుమాయమ్మ గారు, శ్రీ మోహనరావుగారు వీరి జననీ జనకులు. వీరు ఋష్యదులు. ఆశ్వలాయన సూత్రులు. భారద్వాజగోత్రులు. రామారాయకవి చిన్నతనములోఁ బాఠశాలయం దాంధ్రాంగ్లములను జరివెను. వీరి యాజవల్క్యేతండ్రిగారు దివంగతులైరి. పదునాల్గవ సంవత్సరమువఱకుఁ బాఠశాలలోఁ జదివి జబ్బుచేయుటచేఁ బాఠశాలనుమాని యింటి యొద్దనే సంస్కృతము నభ్యసించిరి. రఘువంశాది కావ్యములందు గెంజేసి సర్గములు మాత్రము పఠించిరి. నిత్యము స్నానముచేసి తులసీవనములో

శ్రీహయగ్రీవమూర్తిని స్థాపించి జపించుచుండఁగా, నొకనాఁడు వీరికి శ్రీహయ గ్రీవుఁడు కలలోఁ బ్రత్యక్షమై శ్రీహయ గ్రీవ మంత్రము నుపదేశించెను. భగవదాజ్ఞను బొంది శ్రీ రత్నమాచార్యుల యొద్ద దీక్షను గైకొని పదునాఱవయేటనే శ్రీ హయగ్రీవ శతకము, శ్రీ రమావల్లభ శతకము, రుక్మిణీ పరిణయము మొదలగు కృతులను రచించిరి. ఆ సమయమునందే రామారాయకవి యాదిలక్ష్మి యను కన్యను వివాహమాడెను. ప్రాతఃకాలము నందు లేచి స్నానముచేసి గాయత్రిని జపించుట, సూర్యోపాసనము నొనర్చుట, హయగ్రీవమంత్రమును బురశ్చరణ మొనర్చుట, శిష్యులకుఁ బాఠములు చెప్పట, గ్రంథములను రచించుట, రాత్రులందు శాస్త్రగ్రంథములను బఠింపఁగలదు, వీరి నిత్యకృత్యములు. వీరు పురిఘళ్ళ రామ శాస్త్రిగారియొద్ద మూఁడు నెలలు సిద్ధాంత కాముని, పురిఘళ్ళ సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారి యొద్ద మూఁడు నెలలు తర్క సంగ్రహము పఠించి; గురుదక్షిణగా సిద్ధాంత కామునికి ‘శరద్రాత్రి’ యను వ్యాఖ్యానమును, భాగవత చంపువునకు ‘మంథర’ మను వ్యాఖ్యానమును రచించిరి. మిమాంసావేదాంత శ్లోతిషాలంకారాది గ్రంథములను స్వయముగానే పఠించిరి. వేదాది నరసింహస్వామి సన్ని

ధిలోఁ గొంతకాలము తపస్సుచేసి యోగ సిద్ధిని గాంచిరి.

శ్రీ రామారావు కవీంద్రులు 143 గ్రంథములను రచించిరి. వీనిలో అష్టకములు, స్తోత్రములు, దండకములు, కావ్యములు, వ్యాఖ్యానములు, వేదాంత గ్రంథములు మొదలగు సంస్కృత వాఙ్మయ ప్రక్రియ లన్నియుఁ గలవు.

### అష్టకములు

1) అద్వైతాష్టకము 2) అమరావతీ శ్వరాష్టకము 3) ఆత్మతాష్టకము 4) అంబాష్టకము 5) అగ్నిష్టకము 6) ఆత్మాష్టకము 7) ఆర్యాష్టకము 8) ఆశయ హితోపదేశాష్టకము 9) అంజనేయాష్టకము 10) ఈశ్వర రూప సంగ్రహాష్టకము 11) ఉపనిషదష్టకము 12) కవితాష్టకము 13) కుమార స్వామ్యష్టకము 14) కోటికాష్టకము 15) గణపత్యష్టకము 16) గుర్వష్టకము 17) గోదావర్యష్టకము 18) గంగాష్టకము 19) చంద్రాష్టకము 20) జనన్యష్టకము 21) జయాష్టకము 22) కులస్యష్టకము 23) త్రిమూర్త్యష్టకము 24) ద్వైతాద్వైత విశిష్టాద్వైత సాంఖ్యాచలమత స్మృతాష్టకము 25) పినాకిన్యష్టకము 26) భగవద్గీతాష్టకము 27) భగవద్భజనాష్టకము 28) భగవత్సంబోధనాష్టకము 29) భాగవతాష్టకము 30) భూమ్యష్టకము 31) మనస్సంబోధనాష్టకము 32) మాయాష్టకము 33) మురహరాష్టకము 34) రమారాధాష్టకము 35) రామస్మరణాష్టకము 36) రామాష్టకము 37) లక్ష్మణాష్టకము 38) వాయువాష్టకము 39) విజయాష్టకము 40) విమల ఖండన పూర్వకాష్టకము 41) విష్ణుభక్త్యష్టకము 42) వేదాద్రిసాలగ్రామ నరసింహాష్టకము 43) వేంకటనాథాష్టకము 44) శివాష్టకము 45) శివభుజంగప్రియదాష్టకము 46) శేషాష్టకము 47) శ్రీకృష్ణాష్టకము 48) శ్రీ దత్తాత్రేయ

ష్టకము 49) శ్రీ వేదాదియోగానంద నరసింహాష్టకము 50) శ్రీవ్యాసాష్టకము 51) శ్రీశంకరాష్టకము 52) శ్రీ హయగ్రీవ పదానుపేక్షాష్టకము 53) సాగరాష్టకము 54) సాలగ్రామాష్టకము 55) సూర్యాష్టకము 56) సోమసుందరాష్టకము 57) హనుమదష్టకము 58) హయగ్రీవాష్టకము 59) హనురాజాష్టకము 60) హిరణ్యగర్భాష్టకము.

### స్తోత్రములు

1) జనార్దన స్తుతి 2) ప్రదక్షిణ స్తవ రాజము 3) రమావల్లభరాయస్తూతి 4) వీర రాఘవస్తూతి 5) శివస్తూతి 6) సరస్వతీ స్తుతి 7) హయగ్రీవ నవరత్న మాల 8) హయగ్రీవ పంచవింశతి.

అష్టోత్తర శతినామ స్తోత్రములు

1) మత్స్యాష్టోత్తర శతినామావళి 2) కూర్మాష్టోత్తర శతినామావళి 3) వరాహాష్టోత్తర శతినామావళి 4) నరసింహాష్టోత్తర శతినామావళి 5) వామనాష్టోత్తర శతినామావళి 6) పరమశుంభాష్టోత్తర శతినామావళి 7) రామాష్టోత్తర శతినామావళి 8) కృష్ణాష్టోత్తర శతినామావళి 9) బుద్ధాష్టోత్తరశతినామావళి 10) కల్కాష్టోత్తర శతినామావళి 11) హయగ్రీవాష్టోత్తర శతినామావళి. ఇవి యన్నియు సవ్యాఖ్యానములు.

సహస్రనామ స్తోత్రములు

1) పరమాత్మ సహస్ర నామావళి 2) విష్ణుసహస్రనామావళి 3) హయగ్రీవ సహస్రనామావళి. ఇవి కూడ సవ్యాఖ్యానములు.

### గద్యస్తోత్రము

1) విశ్వరూప గద్యము.

### దండకములు

1) హనుమద్దండకము. 2) హయగ్రీవ దండకము.

### శతకములు

1) రమావల్లభరాయశతకము 2) హయగ్రీవ శతకము.

### కావ్యములు

1) కవి భూషణము 2) కందర్పదర్ప విలాసభాణము 3) కృష్ణలీలా తరంగిణి 4) గరుడ సందేశము 5) రమాపరిణయ చంపువు 6) యక్ష్మిణీ పరిణయ చంపువు 7) విష్ణువిజయము 8) సుమన్యరత్నాకరము 9) సముద్రసాధన చంపువు 10) సుమనో మనోరంజనము.

### వ్యాఖ్యాన గ్రంథములు

1) కృష్ణార్థవసంవాద వ్యాఖ్య 2) భాగవత చతుష్కోటి వ్యాఖ్య 3) చంపూ భాగవత వ్యాఖ్య 4) మురారినాటక (అనర్ఘరాఘవ) వ్యాఖ్య

### వ్యాకరణము

1) శరగ్రామి - సిద్ధాంత కాముడీ వ్యాఖ్య.

### ధర్మశాస్త్ర గ్రంథములు

1) కూడ్రధర్మ దర్పణము 2) స్వీకార నిర్ణయము.

### వేదాంత గ్రంథములు

1) అద్వైతవిజయము 2) అద్వైతామృతము 3) అద్వైతాన్యమత ఖండనము 4) దేవదేహి భావ నిర్మూలనము 5) మోక్షప్రాసాదము 6) వేదాంతకాస్తు భము 7) వేదాంత తత్త్వస్మృతము 8) వేదాంతిటీపిక 9) వేదాంత నిశ్చయము 10) వేదాంత ముక్తావళి 11) వేదాంత దినకరము (ముక్తావళి వ్యాఖ్య 12) వేదాంత సంగ్రహము 13) లోకాయతాది యోగాంతముల ఖండనము 14) శంకరాశంకర భాష్య విమర్శము 15) శారీరక చతుస్సూత్రీవిచారము 16) శ్రీ భగవద్గీతాభాష్యార్క ప్రకాశము 17) సిద్ధాంత సింధువు. (శ్రీ మధుసూదన



సరస్వతి రచించిన సిద్ధాంత సింధువునకు వ్యాఖ్య.)

విదిధవిషయ గ్రంథములు

- 1) కామ మీమాంస 2) త్రిపురా
- సుర సంహారాంతర్గత ప్రతిపాదనము
- 3) త్రిమత సమ్మతము 4) ధన వర్ణనము
- 5) ధర్మప్రశంస 6) నియోగి వైదిక హితో
- పదేశము 7) బ్రాహ్మణశబ్ద విచారము
- 8) భాగతాంతర్గత వర్ణనము 9) ముక్తా
- హారలత 10) రామాయణాంతర్గత శ్లోక
- ప్రియము 11) విద్యార్థ విశ్లేషణము
- 12) వైజయంతి.

బెల్లంకొండ వారి గ్రంథములలోఁ గొన్ని మాత్రమే ప్రకటింపఁ బడినవి. రామాయ కవిగా చెప్పు గ్రంథముల నెప్పుడెప్పుడు రచించిరో తిథులతోఁ బెక్కినిరి. కొన్ని గ్రంథముల నీ క్రింద వివరించుచున్నాను.

1) చంద్ర భాగవత వ్యాఖ్యానము - మంధరము (1902)

అభినవ కాళిదాస విరుచాంకితుడైన వెల్లాల చిదంబర కవి చంద్ర భాగవతమును రచించెను. ఇది శబ్దార్థాలంకారములతోఁ గూడిన క్లిష్ట కావ్యము. దీనిపై నక్కడ్యుసారి 'రత్నావళి' వ్యాఖ్యను రచించెను. శ్రీ పురిఘళ్య సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారియొద్ద మూడు మాసములలోఁ దర్కమును జరివి 'మీకు గురు దక్షిణ' యేమి కావలయు'నని రామాయ కవి యడిగిరిట! 'నీవు చిదంబరకవిరచించిన చంద్ర భాగవతమునకు వ్యాఖ్యానమును రచింపుము. అయే నాకు గురు దక్షిణ' యని సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు పల్కిరట! ఆ గుండ్లజ్ఞుని గైకొని బెల్లంకొండ వారు చంద్ర భాగవతముపై 'మంధర' మను విపుల వ్యాఖ్యానమును సంతరించిరి. ఈ వ్యాఖ్యానము వ్యాకరణ విశేషములను, అలంకారములను, ధ్వను,

లను, ఛందస్సులను వివరించునదై మల్లి నాథ వ్యాఖ్యాన శైలిలో నడచినది. ఈ వ్యాఖ్యానము శుభకృత్కారిక కృష్ణ దళమినాఁ డారంభమై మాఘశుద్ధాషమి నాఁడు పూర్తి యైనది. అనఁగా 2 నెలల 8 రోజులలో రచింపఁబడినది.

2) హయగ్రీవ నవరత్న స్తుతి - సవ్యాఖ్య (1904)

శ్రీరామాయ కవి హయగ్రీవభక్తులగుటచే శ్రీలక్ష్మీ హయగ్రీవునిపై నష్టకములు, శతకము, దండకము కూడ రచించిరి. నవరత్న స్తుతిలో 9 వసంతతిలక వృత్తములు గలవు. ప్రతిపద్యము 'లక్ష్మీ హయానన మహం శోణమ్ ప్రపద్యే' అను మకుటముతో రచింపఁ బడినది. దీనిపై గ్రంథకర్త రచించిన వ్యాఖ్య గలదు. ఇది శ్రోధసంవత్సర శ్రేష్ఠపక్ష చతుర్దశినాఁడు రచింపఁబడినది.

3) హయగ్రీవాష్టోత్తర శతినామంవళి - సవ్యాఖ్య (1904)

ఇందు హయగ్రీవునిపై 108 నామములతోఁ గూర్చిన శ్లోకములు గలవు. ఇందలి నామములన్ని హాకారముతోడనే యారంభమైనవి.

'హయగ్రీవో హరి ర్హంసో హవ్యవాహ ముఖప్రభుః ।

హవి స్త్రా)తా హవి శోభితా హవి స్త్రి)తా హవిగృహః॥'

దీనిపై గ్రంథకర్త రచించిన వ్యాఖ్యానము గలదు. ఈ నామావళి శ్రోధసంవత్సర కార్తిక శుద్ధ తృతీయ నాఁడు పూర్తి యైనది.

4) హయగ్రీవ సహస్రనామంవళి - సవ్యాఖ్య (1904)

ఇందు హయగ్రీవునిపై 1000 నామములు 222 శ్లోకములలోఁ గూర్చి బడినవి. ఇందుఁ బ్రతినామము హాకారముతోడనే యారంభ మగును.

'హయగ్రీవో హయాధ్యక్షో

హయవాహ సమర్చితః ।

హయమేధ సమాభిభ్యో

హయేంద్రియముఖో హయా॥'

దీనిపై గ్రంథకర్త రచించిన విపుల వ్యాఖ్యలోఁ మరల విషయములు, వేదాంత రహస్యములు వెల్లడింపఁబడినవి. ఇందేనామము తరువాత సేనామ మెందులకు వాడఁ బడినదో క్రమపద్ధతి కూడ వివరింపఁబడిది ఈ గ్రంథము శ్రోధ సంవత్సర కార్తిక కృష్ణపక్షమునందు రచింపఁ బడినది.

5) హయవదన శతకము - సవ్యాఖ్యానము.

ఇందు హయగ్రీవుఁడు 100 శిఖరిణీ వృత్తములలో వర్ణింపఁబడినాఁడు. ప్రతి శ్లోకము 'హయవదన మిందు స్థిత మయే' యను మకుటముతో ముగియుచున్నది. శ్లోకము లన్నియు శబ్దాలంకారమాలతోడను విచిత్ర కల్పనలతోడను నొప్పుచున్నవి.

'నట జ్ఞాటాటిరోన్మకుటతటరింగత్సరనదీ తరంగప్రోధుష్టస్ఫుటజలజ సాదృశ్య చరిణమ్ ।

పదాజ్ఞోద్యన్మాధ్వీరసభరసమాస్వాదిత ముడ

స్వయం భూప్రస్తావం హయవదన మిందుస్థిత మయే॥

ఈ శతకముపై గ్రంథకర్త రచించిన వ్యాఖ్య గలదు. గ్రంథము రచింపఁ బడిన తిథి మాసాదికి ముసూచింపఁబడలేదు.

6) విచ్ఛేదాది విష్ణు సహస్రనామంవళి - సవ్యాఖ్య (1906)

శ్రీమన్మహాభారతమునం దానుకాసనిక పర్వములో భీష్ముఁడు ధర్మరాజున కుపదేశించిన విష్ణుసహస్రనామములు ప్రసిద్ధములు. దీనిపై శ్రీ శంకర భగవత్పాదాచార్యులు భాష్యము రచించిరి. శ్రీమతి

**M. S.** సుబ్బలక్ష్మీగారు మధుర కోమల కంఠముతో గానము చేసిన భజగోవింద శ్లోకములు, విష్ణుసహస్ర నామములు **Code on L. P. S/MOAE 5011-1970**) నేడు ప్రతి దేవాలయము నందును బ్రతి గృహమునందును వీనుల విందుగా వినబడుచున్నవి.

భారతము నందలి విష్ణుసహస్రనామ ములవలెనే బెల్లంకొండవారు కూడ విష్ణు సహస్రనామమును రచించిరి. ఇందు విష్ణు మూర్తిపై 1000 నామములు 246 శ్లోక ములలో, గూర్చబడినవి. ఇందు బ్రతి నామము వివర్ణముతోడనే యారంభ మగును.

**‘విష్ణు ర్విశ్వం విశ్వకర్త  
విశ్వహృద్విశ్వపాలకః  
విశ్వదూరో విశ్వగతో  
విశ్వాత్మా విశ్వచేతనః’**

భారతమునందలి విష్ణు సహస్రనామములు వివర్ణముతో నారంభింపఁ బడినవి 50 నామములు, విశ్వపదముతో, గూడినవి 10 నామములు గలవు. బెల్లంకొండవారి సహస్రనామములలోని నామములన్నియు వివర్ణము తోడనే యారంభ మగుటయు, విశ్వపదముతో, గూడినవి 200 లకుఁ బైగా నుండుటయు విశేషము. దీనిపై గ్రంథకర్త స్వయముగారచించిన విస్తృత వ్యాఖ్య గలదు. ఈ వ్యాఖ్యలో, గూడ నామక్రమ పద్ధతి, పురాణ విషయములు, వేదాంత రహస్యములు వెల్లడింపఁబడినవి. ఇందలి మూలశ్లోకములు పరాభవ జ్యేష్ఠ పూర్ణిమనాడు పూర్తిగావించఁబడినవి. పరాభవాషాఢశుద్ధ ద్వాదశినాడు వ్యాఖ్యానము పూర్తియైనది.

వీరు దశావతారములపై రచించిన యష్టోత్తర శతనామావళి లన్నియు నిశ్చేయాది వర్ణ నియమముతోడను స్వీయ వ్యాఖ్యలతోడను నలరారుచున్నవి.

**7) వేదాంతసంగ్రహము. (1907)**

ఇది చిన్న వేదాంత ప్రకరణగ్రంథము. ఇందు 15 పరిచ్ఛేదములలో వేదాంత విషయము లన్నియు సంగ్రహముగా వివరింపబడినవి. అన్నంభట్టుగారి తర్కసంగ్రహము వలె బెల్లంకొండవారి వేదాంత సంగ్రహము శాస్త్ర విద్యార్థులకు మిక్కిలి యుపయుక్తమగు గ్రంథము. ఇది ప్లవంగ సంవత్సర మాఘమాసావ్యసాదృ రచింపఁబడినది.

**8) అద్వైతాన్యమత ఖండనము. (1907)**

ఇందు 29 ప్రకరణములతో సాంఖ్యము ద్వైతము, విశిష్టాద్వైతము, తర్కము మొదలగు 29 మతములు ఖండింపఁబడి యద్వైత మతమే సత్య మని నిరూపింపఁ దడినది. గ్రంథము ప్లవంగ ఫాల్గునబహుళ షష్ఠినాడు ముగింపఁబడినది.

**9) అద్వైతామృతము. (1908)**

ఇది చిన్న వేదాంత ప్రకరణము. ఇందు ద్వైతము ఖండింపఁబడి యద్వైత విషయములు నిరూపింపఁబడినవి. వేదాంత భాష్యములు మొదలగు సాహగ్రంథములు చదువ లేని తత్త్వజిజ్ఞాసువుల కొఱి గ్రంథము రచించితి నని బెల్లంకొండవారే చెప్ప నారు. ఇది కీలక సంవత్సర శ్వేష్టబహుళ చతుర్దశినాడు ముగింపఁబడినది.

**10) శంకర భాష్యార్క- ప్రకాశము. (1908 - 1909)**

శ్రీ బెల్లంకొండ వారి గ్రంథరత్న మాలలో భాష్యార్కప్రకాశము నామక మణివంటిది. భగవద్గీతకు శ్రీ శంకరభగవత్పాదులు రచించిన భాష్యమున కిది వ్యాఖ్యానము.

శ్రీమద్ధ్యగ్రీవ పదారవింద

మారంద సానంద మనోమిలిందః

రామకవి విర్యాప్రియతే యథార్థ

గీతార్థ భాష్యార్థ విమర్శనార్థే

అని గ్రంథకర్త ప్రతిజ్ఞ. ఇక్కడ నొక విషయమును గమనింప వలయును. శ్రీ శంకర భగవత్పాదాచార్యులు భగవద్గీత కద్వైత పరమగు భాష్యము రచించిరి. ఈ శంకర భాష్యముపై సనేక వ్యాఖ్యలు గలవు. శ్రీమదామాన జాచార్యులు భగవద్గీతపై విశిష్టాద్వైతపర మగు భాష్యమును రచించిరి. ఇందు శంకర భాష్యమును ఖండించుటయే కాక శంకరులు ‘అనాకలిత శ్రుతిస్మృతీతి హాస న్యాయ సదాచారు లనియు, స్వవచః స్థాపన దురాగ్రహులనియు, నజ్ఞాను’ లనియు దూషించిరి. రామానుజభాష్య ముపై శ్రీ వేదాంత దేశికులు ‘తాత్పర్య చంద్రిక’ యను వ్యాఖ్యను రచించిరి. కవి తార్కికసింహు లని ప్రసిద్ధి నొందిన వేదాంత దేశికులు కూడ శతాధిక గ్రంథ కర్తలు. శ్రీబెల్లంకొండ రామారాయకవి గారు మొదట్ట మొదట భాష్యార్క ప్రకాశములో శంకర భాష్యమునందలి పత్రిపదమును వ్యాఖ్యానించి శంకర హృదయము నావిష్కరించి పిమ్మట రామానుజ భాష్య - వేదాంత దేశిక వ్యాఖ్యలలో దోషముల నుద్ఘాటించి విశిష్టాద్వైతమత వాదమును తుత్తునియలుగా ఖండించిరి. ఈ గ్రంథము కీలక శ్వయుజశుద్ధపంచమినాడువ్రారంభింపఁ బడి సామ్యజ్యేష్ఠమావాస్యనాడు ముగిం పఁబడినది. అనగా సుమారు 1000 పుటలు గల యీ గ్రంథము 8 నెలలలో రచింపఁబడినది.

**11) ఆత్మాప్తకము - వేదాంత నిశ్చయము (1910)**

ఆత్మాప్తకమునందు 8 శ్లోకములలో, బరిమాత్మ తత్త్వము చెప్పఁబడినది. శ్లోకములకు లఘు వ్యాఖ్యకూడఁ గలదు. వేదాంత నిశ్చయమునందు 38 శ్లోకము లలో దృఢృశ్య వివేకము వివరింపబడినది.



ఈ రెండు గ్రంథములు సాధారణభాద్ర పద శుద్ధి ప్రమీనాడు రచింపబడినవి.

12) అద్వైత విజయము. (1910)

ఈ గ్రంథము రెండు భాగాలలో రచింపబడినది. ఇందువాచిప్రతివాసల ప్రశ్నోత్తర రూపములుగా నద్వైతమతముపై గల పూర్వపక్షములు చెప్పబడి సిద్ధాంత గ్రంథములో నద్వైత తత్త్వము నిరూపింపబడినది. ఇందుఁ బూర్వపక్ష భాగము సాధారణ మార్గక్రియ శుద్ధి నవమినాడును సిద్ధాంత భాగము దశమినాడును రచింపబడినవి.

13) శారీరక చతుస్సూత్ర విచారిము. (1910)

ఇందు వేదాంత శాస్త్రము నందలి మొదటి నాలుగు సూత్రములు వివరింపబడినవి. అథాతో బ్రహ్మజ్ఞానా' యను మొదటి సూత్రమునందలి అత్యభిప్రాయము 1) 1) గ్రంథములచెప్పబడినవి. ఈ గ్రంథము సాధారణ మార్గక్రియ బహుళ దశమినాడు ముగింపబడినది.

14) వేదాంతముకావళి - వేదాంత తిరిగినకరము. (1911)

బెల్లంకొండవారి గ్రంథములలో నిది యొక మహాగ్రంథము. దీనిలో నీశాది ద్వాదశోపనిషత్తులు (1) 4 రూల విక్రీడితములలోఁ గూర్చబడినవి. వీనిపై గ్రంథకర్త రచించిన వేదాంత తిరిగినకరమును పెద్దవ్యాఖ్యగలదు. 625 పుటలు గల యీ గ్రంథము విరోధకృతాపాఠ శుక్లపాఠ్యమినాడు ప్రారంభింపబడి యాపాఠ్యకృష్ణ చతుర్థశినాడు ముగింపబడినది. 2) 1) భాగములో నిట్టి గ్రంథమును రచించిన బెల్లంకొండవారి ధీశక్తి ఊహా తీతము.

15) లోకాయతాది యోగాంతి మతిఖండనము. (1911)

మాధవాచార్యులు సర్వ దర్శన సంక్రమాములోఁ జార్యక దర్శనము మొదలు

కొని శంకరదర్శనము వఱకుఁ గల 16 దర్శనములను నిరూపించిరి బెల్లంకొండవారి గ్రంథము ననుసరించి శంకరదర్శనము తప్పఁ దక్కిన దర్శనముల నన్నింటి నీ గ్రంథములో ఖండించిరి. ఇది విరోధకృత శ్రావణ పూర్ణము (హయగ్రీవ జయంతి) నాడు ముగింపబడినది.

16) ధన వర్ణనము. (1912)

చిన్న గ్రంథముగి దీనిలో ధన మాహాత్మ్యము ధనప్రయోజనములు వర్ణింపబడినవి. ఇది పరీధావి వైత్ర శుద్ధాప్తమినాడు రచింపబడినది.

17) ధర్మప్రశంస. (1912)

ధర్మార్థకామ మోక్షములను చతుర్విధ పుగుపార్థములలో ధర్మము యొక్క ప్రాశస్త్య మిందుఁ జెప్పబడినది. ఇది పరీధావి వైత్రశుద్ధి చతుర్థశినాడు రచింపబడినది.

18) కామ మోక్షామౌన. (1912)

ఇందుఁ గామమును గూర్చి వివరింపబడి ధర్మసమ్మతమగు కామమును నేవింపవలయు నని నిరూపింపబడినది. ఇది పరీధావి వైత్ర బహుళ ద్వితీయనాడు రచింపబడినది. ఈ మూడు గ్రంథములు శ్రీధర్మపురి శేషగిరిశిక్షాగారి యాంధ్రానువాదముతోఁ బ్రకటింపబడినవి.

19) వేదాంత తత్వోన్మేషము.

ఈ గ్రంథమునందు మూడు పరిచ్ఛేదములు గలవు. మొదటి పరిచ్ఛేదములో వైత్రవాదము ఖండింపబడి యద్వైతమతము ప్రతిపాదింపబడినది. రెండవ పరిచ్ఛేదములో బ్రహ్మము నిర్గుణ మని చెప్పబడినది. మూడవ పరిచ్ఛేదములో ముక్తినిగూర్చి చెప్పబడినది. ఈ గ్రంథములో రచనాకాలము లేదు.

20) శంకరాశంకర భాష్య విమర్శము. (1912)

బెల్లంకొండ వారి గ్రంథరాశిలో (1) శంకర భాష్యార్థ ప్రకాశము (2) వేదాంత ముక్తావళి (3) శంకరాశంకర

భాష్యవిమర్శము ప్రస్తానత్రయమును వివరించునవై మిక్కిలి వాసి కెక్కినవి. మొదటిది గీతా పఠానమును, రెండవది యుపనిషత్ప్రస్తానమును, మూడవది సూత్ర ప్రస్తానమును వివరించుచున్నవి. శంకరులు సూత్ర భాష్యములో నద్వైతమతమును బ్రతిపాదింపఁగా రామానుజులు శ్రీభాష్యములో విశిష్టాద్వైతమతమును బ్రతిపాదించిరి. శ్రీభాష్యముపై శ్రీసుదర్శనాచార్యుడు రచించిన శ్రుతప్రకాశికా వ్యాఖ్యానము మిక్కిలి ప్రసిద్ధి గాంచినది. బెల్లంకొండ వారి గ్రంథములో శ్రీభాష్యమును; శ్రుత ప్రకాశికను ఖండించి శంకర భాష్యమే ప్రమాణమైన దని నిరూపించిరి. ఈ గ్రంథము పరీధావి మాఘబహుళ దశమినాడుప్రారంభింపబడినది. శంకరాశంకర భాష్యవిమర్శము సమగ్రముగా లభింపలేదు. దొరకిన గ్రంథము 171 పుటలలో ముద్రింపబడినది. రామారాయ కవి కాదిశేషుడు స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి రామానుజమతమును ఖండించు నీ గ్రంథము నింతటితో నాపివేయు మని పలుకుఁగా నట్లే యొనరించి రని జనశ్రుతి గలదు.

రామారాయ కవి గ్రంథములలో రామానుజమత ఖండన మెక్కువగాఁ గలదు. బెల్లంకొండవారిసలు వైష్ణవులై పవనస్తు వంశీయులను గురువులుగా స్వీకరించి రింటి. ఒక నాడు వైష్ణవాచార్యులు వచ్చి రామారావుగారికిఁ జక్రాంకితము లొనర్చిన పిమ్మట వీరు వైష్ణవాచార్యులను దమయింట భోజనముచేయుడని ప్రార్థింపఁగా, వారు తిగి స్మరించిరంటి. దానితో కాద్రోగ్రక్త చిత్తులై రామారాయకవి 'యూరోజుమండి నీవుగురువవు గావు నేను శిష్యుడను' గాను. నీ రామానుజమత 'మెట్లు నిలుచునో చూచెదనుగాక' యని యింటికివచ్చి నాటినుండి శంకరాద్వైతము నవలంబించి విశిష్టాద్వైతమతమును ఖండించి కృతకృత్యులైనట్లు కర్ణా కర్ణికగా వినబడు చున్నది.

## పశ్యా పశ్యే-పశ్యాం పుశ్యాం

శ్రీతిరుపతి వేంకటకవులు నరసారావు పేటలో శతావధానము చేసిరి. అపుడు జనుల బలవంతముపై బెల్లంకొండ రామారావుగారు 'పశ్యా పశ్యే న పశ్యతః' అనుదానిని సమస్యగా నిచ్చిరి. దాని నెట్లు పూర్తిచేయవలయునో తట్టక శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటకాస్త్రిగారు కాళికావృత్తి ననుసరించి సమస్య యందలి 'పశ్య' శబ్దము తప్పని వాదించిరి. బెల్లంకొండవారు సిద్ధాంతకామునిని బ్రమాణముగాఁ జూపి 'పశ్య' శబ్దము సాధు వని నిరూపించిరి. ఈ కాస్త్రవాదముతో నవధానసభలో రసాభాస మైనది. తిరుపతి వేంకటకవులు పత్రికాముఖముగా వాదించు మని చెప్పి యచ్చటినుండి వచ్చి బెల్లంకొండవారి వాదమును ఖండించుచు 'పశ్యాం పుశ్యాం' అను గ్రంథమును రచించిరి. దానిపై బెల్లంకొండవారు 'గుంజాగర్వ విభంజన' మను గ్రంథమును బ్రకటించిరి. కొందఱు పండితులు కాళికావృత్తి ప్రాచీనముగానఁ బశ్యశబ్దము తప్పని తిరుపతి వేంకటకవులపక్ష మవలంబించిరి. మరికొందఱు శ్రీహర్షాది ప్రయోగముల ననుసరించి సిద్ధాంత కామునియే ప్రమాణ మనియుఁ 'పశ్య' శబ్దము సరియైనదే యనియు బెల్లంకొండవారి పక్షమునే యవలంబించిరి. ఈ వివాదములో నల్లాన్ చక్రవర్తుల వేంకటాచార్యులు, భగీరథ కాస్త్రిగారు, తాతారాయఁడుకాస్త్రిగారు మొదలగు పండిత ప్రకాండు లెందఱో పాల్గొనిరి. ప్రతి పక్షుల వాదమును ఖండించుచు బెల్లంకొండవారు చివరకుఁ దామిచ్చినసమస్య-

'పశ్యః పశ్యతి పశ్యంత  
మపశ్యంత మపశ్యతి ।  
అపశ్యత్వా దచక్షుస్త్యాత్  
పశ్యా పశ్యే న పశ్యతః ॥'

అను వ్యాసమహర్షి రచించిన శ్లోకము లోని దని వెల్లడించిరి. అప్పటివఱకుఁ బశ్యశబ్దము తప్పని ఖండించినపండితు లది వ్యాసమహర్షి రచించిన దని తెలియుఁ గానే తెల్లఁబోయిరి. 'హితకారిణి' యను పత్రిక (27-6-1912) నరసారావుపేట శతావధానమునుగూర్చి 'శ్రీ బెల్లపుకొండ రామారాయ కవీంద్రుఁడు వీరశరభావ తారమువలెఁ గన్నట్టుటచే భయపడి వదలుకొనిరి' అని వ్రాసినది. ఈ వాద మంతయు శ్రీ వేంకట రామకృష్ణకవుల 'శ్రీ రామకృష్ణ మహాభారతము' లోను, శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటకాస్త్రిగారి 'బెల్లంకొండ రామారాయకవి' వ్యాసములోను (కథలు - గాథలు 3 భాగము) విస్తరముగాఁ గలదు. ఈ పశ్యాపశ్య సమస్యను బట్టియే పనియేదైనను జెడినచో నాపని 'పశ్యాం పుశ్యా' మైన దని చెప్పుట పరిపాటి యైనది.

బెల్లంకొండవారి గ్రంథము లన్నియుఁ బ్రకటింపబడలేదు. కొన్ని నామమాత్రా వశిష్టము లైనవి. కనుపర్తి కోటేశ్వరశర్మ గారు ముద్రించు మని సమ్మించి రామారాయకవి భార్య యగు నాదిలక్ష్మిగారి యొద్దనుండి వారి గ్రంథము లన్నియుఁ గొంపోయి రెట్ట. వారా గ్రంథములను బ్రకటింపలేదు సరికదా! యా గ్రంథము లన్నియు నేమి చేసికో తెలియవచ్చుట లేదు. శ్రీ కవితా సుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రి గారు విశేషశ్రమకోర్చి బెల్లంకొండవారి గ్రంథములను సేకరించి శ్రీతాదేవల్లి వేంకటనారాయణ శ్రేష్ఠి మొదలగు వారి ద్రవ్య సహాయముతో సుమారు 50 గ్రంథములను వెలుఁగునకుఁ దెచ్చిరి. బెల్లంకొండ వారి గ్రంథములన్నియువెలు వడినచో ననేక సాహిత్య విషయములు కాస్త్రరహస్యములు వెల్లడియగును.

ఇట్లు హయగ్రీవ సాక్షాత్కారమునొంది మహాకవులై, మహాపండితులై, స్వల్ప కాలములో శతాధిక గ్రంథకర్తలైన శ్రీబెల్లంకొండ రామారాయ కవీంద్రు 'లపగళంకరు' అని ప్రసిద్ధినిొందిరి శ్రీ శంకరభగవత్పాదులు (509-477 బి. సి.) 32 సంవత్సరములు జీవించినట్లే శ్రీ వివేకానందందస్వామి (1863-1992) 39 సంవత్సరములు జీవించినట్లే శ్రీ బెల్లంకొండ రామారాయకవి (28-12-1975-27-10-1914) 33 సంవత్సరములు జీవించిరి. వివేకానందస్వామి 1899 వ సంవత్సరములో పికాగో విశ్వమత మహాసభలోఁ బాల్గొని 1902 వఱకు బ్రపంచమునందంతటను నద్వైతిమతమును వ్యాప్తి చేసినట్లే బెల్లంకొండవారు 1902 మొదలుకొని 1911 వఱకు శతాధిక గ్రంథములు రచించి యద్వైతమును బుః ప్రతిష్ఠాపించిరి. శ్రీరామకృష్ణ సోమ హంసయుక్కు దివ్యతేజస్సు శ్రీ వివేకానందునిలోఁ బ్రవేశించినట్లే శ్రీ వివేకానందుని దివ్యతేజము శ్రీ బెల్లంకొండ వారిలోఁ ప్రవేశించినదేమో!

శ్రీమతి సీతామణి శ్రీనివాసన్ చే గానము చేయబడిన శ్రీస్వామి తిరునాళ్ కృతుల కుపోద్ఘాతములో (H.M.V- L. P ECSD 3230-1973) "To that Divine society of Christ, Adi-Sankara and Swamy Vivekananda who did not live to see 35 summers and yet achived immortality belonged Maha Raja Swathi thirunal the Jewel of Kerala." అని లిఖింపబడినది. ఆంధ్రదేశరత్నమైన శ్రీ బెల్లంకొండ రామారాయ కవీంద్రులుకూడ నీ శ్రేణి నలంకరింతురు.

—...—



## మృచ్ఛికటికంలో హాస్యం

- శ్రీ జి. నరసింహం, ఎం. ఏ.

నిజమైన హాస్యం మెదడు నుంచి ఉద్భవించదు. హృదయం నుంచి ప్రవిస్తుంది. హాస్యం అంటే వెక్కిరించగలగల నిరసనగాదు. వడిగా నడిచేసే గలగల మనేనవ్వు కన్న ఎడదలొతుల్ని స్పృశించగలిగేదే హాస్యం.

అలంకార శాస్త్రంలో హాస్యానికి, హాసం స్థాయి భావం. వికృత రూప భావం ఉద్వేగ భావం. ముఖవికాసాది అభినయాలూ, అనుభవాల్నూ, అశ్రువు, వైవర్ణ్యం, విస్మయం మొదలైనవి సాత్విక భావాలు. అక్రమ సంపాతం, చపలత, హరిం మొదలైనవి సంహార భావాలు. ఏవిం విధ భావ, విభావ, అనుభావ, సాత్విక, సంహార భావ పరిపుష్టమైంది 'హాస్య'మని చెప్పబడింది.

సంస్కృతంలో 'మృచ్ఛికటికం' కూడ కుని స్పష్టం. అనాటికీ నాటికీ ఆపూర్వం. ఈ నాటకంలో శృంగారం అంగి. హాస్యం, శాంతి, కరుణ మొదలైనవి తదంగాలు. ఈ నాటకంలో కథా సంవిధానం, పాత్ర పోషణ, ముఖ్యమైనవి. లోకంలోవున్న భిన్నవ్యక్తిత్వాలన్నీ కూడకుడు పాత్ర గతం చేసి మృచ్ఛికటికాన్ని, రసవ్యంజకంగా దిద్దితీర్చాడు. కూడకుని లోకజ్ఞత మృచ్ఛికటిక పాత్ర చిత్రణలో ప్రస్ఫుటమవుతుంది. పాత్రల మనోభావాలు, భావానికతగిన అభివ్యక్తి, అభివ్యక్తికతగిన అభినయం 'మృచ్ఛికటిక' నాటకంలో సాక్షాత్కరిస్తాయి.

ఈ నాటకంలో మిగిలిన పాత్రలన్నీ ఒక ఎత్తు, 'శకారపాత్ర ఒక్కటి ఒక ఎత్తు, శకారుని పాత్రద్వారా, ఉదాత్తమైన హాస్యం ప్రదర్శింపబడింది. తిరుపతి వేంకటకవులు కూడ శకారుని పాత్రను చిత్రించడంలో కూడకుని మార్గాన్నే

అనుసరించారు. మృచ్ఛికటికంలోని హాస్య రసం శృంగారానికి పరి పోషకమైంది.

ఈ హాస్యం ఉత్తమ పాత్రలకు స్థిత హాసితాలుగాను, మధ్యమ పాత్రలకు వికసిత ప్రహాసితాలుగాను, నీచపాత్రలకు లేదా అధమ పాత్రలకు అపహాసిత అతిహాసితాలుగాను వింగడింపబడ్డది.

మృచ్ఛికటిక ప్రస్తావనలో నూత్ర ధారుడు చాలసేపు పాడి అలసి భార్యను పిలిచి భుజించడానికి ఏమున్నాయని అడుగుతాడు. అప్పుడు నటి అన్నీవున్నాయని సమాధాన మిస్తుంది. 'అందుకు' నూత్ర ధారుడు మనయింటిలో అన్నీవున్నాయా? అని అడిగినపుడు మళ్ళీ నటి కాదు. 'అంగడిలో' అని సమాధాన మిస్తుంది. ఈ విధంగా నాటకాంధం లోనే హాస్య సూచన జరిగింది.

ప్రథమాంకంలో శకారుడు వసంత సేనను తరుము చున్నపుడు వాని మాటలలో హాస్యముంది. తనకు తానే 'దేవపురుష మనుష్యుడను. వాసుదేవుడను,' అని ఆత్మస్తుతి చేసుకోవడం శకారుడి స్వోత్కర్షకు ఆత్మ న్యూనతా భావానికి పరాకాష్ఠ. వసంత సేన 'పాపము శాంతించును, గాక' అనగా శకారుడు దానిని 'శాంతం'గా భావించడం అతడి అజ్ఞానానికి నిదర్శనంగా నవ్వును పుట్టిస్తుంది.

వసంత సేన చీకటిలో కలిసి చారునత్తునింట ప్రవేశించింది. అప్పుడు శకారుడు విటునితో 'బావా బావా ఈ కుంధకారమున మినుముల రాశిలోఁ బడిన మనీయుండవలె, వసంత సేన మాయమైనదోయి' అనుట అతని ఆశక్తతకు చిహ్నంగా హాస్యాన్ని కలిగిస్తుంది.

శకారుడు వసంత సేన కనబడ నందు వలన వెను దిరిగి పోయేటప్పుడు చేటుడు

కత్తి నందివ్వగా దానిని తలక్రిందుగ పట్టుకొని

'తొల తొలంచిన ములంగి దుంపఁబోలు కత్తి యొలు నుంచి నాభుజస్కంధమందు మోసికొని పోదునింటికి బొయ్యమనుచుఁ గుక్కలఱచిన భయ పడ్డ నక్కవోలే' -

అనుట అతని మూర్ఖతకు నిదర్శనంగా హాస్య స్ఫోరకంగా వుంది.

ఎనిమిదవ అంకంలో శ్రమపడు శకారుని 'ఉపాసకా' అని సంబోధిస్తాడు. దానికి శకారుడు తనను 'మంగలి' అని సంబోధిస్తున్నాడని కోపాన్ని ప్రదర్శించడం అతని అవలక్షణాన్ని తెలుపుతూ నవ్వు పుట్టిస్తుంది. తాను చక్కగా పాడు తానని చెప్పి వికారంగా పాడితనను తన పాటను తానే అధికంగా మెచ్చుకోవడం, అంతేగాకుండా స్వర ప్రస్తారానికి వాడిన సాధకాల్ని గురించి -

'మిరియ మింగువ పాడిచేసి మేలగించి తాల్చి ఘృతమున వేచి ముద్దగ నొనర్చి పర భృతపు కల కట్లతో పాటు తింటి నాకు రాకున్న మధుర కంఠస్వరం'

అని పేర్కొనడం వాని హాస్య ధోరణిని తెల్పుతూంది.

అష్టమాంకంలో బండి ఉద్యావనానికి వచ్చును. శకారుడు బండిలోకి చూస్తాడు. 'బండి మీద రక్కసియో, దొంగయో యున్నా. రాక్షసియైన మనలను దోచుకొనును. దొంగయైన భక్షించును.' అనుట అదే సందర్భంలో ఆరాక్షసి దంతములతోఁ జూచి నేత్రములచే భక్షించునంతలో నేను పారి పోయెదను అనుటయు 'నిజముగా రక్కసియైన నిన్నేల దోచుకొనలేదు, లేక దొంగయైనచో నిన్నేలమ్రొంగలేదు.' అని పలుకుటయు శకారుని గుహజమైన భయాన్ని అటువంటి భయంలో కూడ హాస్యాన్ని తెల్పుతున్నాయి.



‘అడ వారైనా ఎందరినైనా చంప గలను’ అనుట హాస్యం. తొమ్మిదవ అంకంలో ‘సలిల జల నీరములచేత జలక మాడి. ... స్త్రీలు, యువకులు, తరుణులు తివిరి కొలువ’ అని శకాదుడు అర్థ పునరుక్తితో వెలిపిన మాటలు భాషానభిజ్ఞులకి ఉదాహరణములు.

శకాదుడు తెలివిగా వ్యవహరించిన సందర్భాల్లో కూడ హాస్య ముంది. ‘ఈ అభియోగము దరిద్ర చారుదత్తుని మీదనే త్రోసెదను.’ ‘ఇంకొకటి వాడు దరిద్రుడు కావున వాడీ పని చేసియుండు నని అందరు నమ్ముదురు.’ అధిక రణులతో మాటాడు నల్లడు ‘నీకు సుఖము, మాకు సుఖము, పోనీ సుఖము మీకేల మాకే సుఖము. నేను రాజస్థానకుడను. నాయుండు తిప్పన్నను నన్నెమియు చేయను.’ మొదలైన మాటలలో వాని పొగరుబోతులనము, అధికార దోషం, కపట భాషిత్యం తెలుస్తూన్నవి.

చారుదత్తుణ్ణి వధ్య స్థలానికి తీసుక పోయేటప్పుడు గుమికూడిన జనాన్ని చూచి ‘ఈ దరిద్రులకే ఇంత గుంపు చేరి నది. నన్నే ఇట్లు చంప గొనిపోవుదు లేని అప్పుడు ఎంత గుంపు చేరును.’ అనుట. శకాదుని పెడ గొక్కలు విఠిచికట్టి వేసిన పుడు ‘వసంత సేనా! నన్ను కాపాడుము. ఇంక నిన్నెప్పుడు చంపను.’ అని అనుట శకాదుని మూర్ఖత్వంతో కలిసియున్న అమాయకత్వాన్ని చాటుతూ హాస్య స్ఫోరకంగా వుంది.

ఈ నాటకంలో మైత్రేయుడు విదూషకుడు. ఇతడు చారుదత్తుని మిత్రుడు. చారుదత్తుడు దేనిని మెచ్చుకొనునో దాని నితడు ఏవగించు కొనును. ఇతని పాత్రను కూడ ఇందు లిరుపతి వేంకటకవులు హాస్య జనకంగా తీర్చిదిద్దారు. ఇతడు చారుదత్తుడు ధనవంతుడుగా నున్నపుడు తను తినిన తిండిని గురించి తలపోయుచూ ‘అచ్చువోసిన యాబోతు వలె నెమరు

వేయుచూ నడివీధిలో పండుకొనునట్లు వారింటనే నిద్రించువాడను’ ఇప్పుడు భోజన మెచ్చట చేసినను పెంపుడు పావురమువలె నతని ఇల్లు వదలకున్నాను. అనుటలో స్వామిభక్తి, స్నేహమరక్తి, హాస్యం ద్యోతక మగుచున్నవి.

మూడవ అంకంలో చారుదత్తుడు మైత్రేయునితో ‘నీవును బ్రాహ్మణుడవే కదా!’ అని ప్రశ్నించును. అందులకు మైత్రేయుడు ‘అవును పాములలో దండు పామున్నది. బ్రాహ్మణులలో నేను న్నాను.’ అని అనుట హాస్యాన్ని కల్గిస్తుంది. (నర్మనాగంబులలోపల ఉండు భంబుండునట్లు) శర్వలకుడు దొంగతనము చేసినపుడు నిద్రపోతున్న మైత్రేయుని రదనిక లేపి విషయం చెప్తుంది. అప్పుడు మైత్రేయుడు వచ్చి ‘దొంగ నానిని తివ్వి కన్నము పరుగెత్తు చున్నదా?’ అనుట నిద్ర నుండి లేచినవాని నవ జన్మభార చిర్రణ హాస్యాన్నే కల్గిస్తుంది.

పంచమాంకంలో కుంభీలకుడు మైత్రేయుని వసంత సేన అన్న పదాలను ఒకటిగా కలిపి పలక నున్నపుడు మైత్రేయుడు ‘సేనవసంత,’ అనిపలకడం, పదాలను త్రిప్పి పలకమన్నపుడు తన వాదాలను వెనుకకు మార్చి మళ్ళీ సేన వసంత అనిపలకడం హాస్య స్ఫోరకంగా వుంది. ఇచ్చట మైత్రేయ కుంభీలకుల సంభాషణ చక్కని హాస్యాన్నిస్తుంది.

ఈ నాటకంలో పాత్రల స్వభావాల్లోనే గాకుండా ఆయా సందర్భాల్లో సన్నివేశాలకు రగిలట్టి హాస్య ముంది. గండవ అంకంలో సంవాహకుడు జూదంలో ఓడి, దబ్బలు తిని, గుడిలో దాగి యుంటాడు. కాని దర్బుకుడు, మాధురుడు జూదము ఆడుతుంటే వారి సంభాషణని విని ఇక నిగ్రహించుకోలేక వెలుపలకు వచ్చి వారిబారినండి తిప్పించు కోటానికి పరుగెత్తి వసంత సేన ఇంటిలో

ప్రవేశిస్తాడు. ఇది అంతయు సన్నివేశ గతమైన హాస్యం

వీరక చందవకుల జగడం ఎంతో హాస్య జనకంగా వుంది.

శర్వలకుడు వసంత సేన నుండి మదనికను విడిపించి తీసుక వెళ్ళడానికి సిద్ధపడి నిష్క్రమిం గానం కోసం వసంత సేన చారు దత్తు నింటిలో న్యాయముగా నుంచిన సువర్ణ భాండాన్ని దొంగిలించి తెస్తాడు. మదనిక ద్వారా అది వసంత సేనదని తెలుసుకుంటాడు అప్పుడు మదనిక ఆన్యాసాన్ని చారుదత్తుడే పంపాడని చెప్పి వసంత సేన కిస్తుంది. మదనిక శర్వలకుల సంభోషణను ముందే విన్న వసంత సేన న్యాయాన్ని తీసికొని ఈ న్యాయాన్ని తెచ్చిన వానిక మదనిక నియ్యవలసిందని చారుదత్తుడు ముందే చెప్పి పంపినట్లు పలికి మదనికకు శర్వలకుని వెంటపంపుతుంది. నిజానికి న్యాయాన్ని చారుదత్తుడు పంపలేదు. శర్వలకుడే దానిని దొంగిలించి తెచ్చాడు. అలాగే చారుదత్తుడు వసంత సేనకు న్యాయాన్ని తెచ్చిన వానిక మదనిక నియ్యవలసిందని చెప్పి యుండలేడు. శర్వలకుడు దొంగిలించి తెచ్చిన సువర్ణ భాండాం వసంత సేన దని గుర్తించిన మదనిక దొంగిలినాన్ని కప్పి పుచ్చడానికి వామిదనున్న గౌరవం కొద్ది అనత్యం పలుకుతుంది. అలాగే చారుదత్తుడు చెప్పి పంపకున్నా మదనిక యందున్న ఆదరింతో వసంత సేన వారి ప్రేమను గుర్తించి, ఆమెని శర్వలకున కిచ్చుడానికి అనుమతిస్తుంది. ఈ సందర్భంలో సంభోషణమున కాని అభినయంలో గాని హాస్యమే లేదు. కాని ఇక్కడున్న హాస్యం ఈ సన్నివేశాన్ని సంవిధాన పర్చడంలోనే వుంది. ఇట్టి సన్నివేశగత మైన ఉదాత్త హాస్యానికిది నిదర్శనం.

(తరువాతి 9 వ పేజీలో)

## జానపద సాహిత్యము — దర్శన రాజు జూరము

- శ్రీ సోగా ఈశ్వర్ కుమార్.

మహాభారత కథ నెఱుంగని వారుండరు. ద్యూత వ్యసనమే పనునెన్నిది యజ్ఞహిణుల దుర్మరణమునకు ప్రధాన కారణము. అట్టి జూరము కేవలము చక్రవర్తులను మార్చినట్టి మాత్రమేగనునా సామాన్య ప్రజ కావిషయము చిగ్గరణి యమై యుండెడిదో లేదో - కాని, ఈ వ్యసనము ఒక పతివ్రత - ఒక అబల - ఒక స్త్రీ నిండుసభలో పంభవింప బడుటకు కారణమైనది. సామాన్యులకు ధర్మసాక్ష్యము కన్న హృదయసాక్ష్యము మిన్న. రామ కథను చూడుడు. సీతాపరిత్యాగ ఘట్టమున వాళ్ళకే శ్రీరాముని ధర్మనిష్ఠను మెచ్చుకొనినాడు. కాని, భవభూతి సీతనే ప్రశంసించి, రామునిదే తప్పనినాడు. నిర్విచనోత్తర రామాయణమున మహాకవిత్వకన సీతపై చూపిన జాలి సాధారణ మానవ హృదయ ధర్మమునకు తాంకిణి. సీతను నింపించిన వారి నోట పురుగులు పడునని శ్రీరాముని చేతనే చెప్పించినాడు రాముని చేతగాని తనమున సీత యడవికి వచ్చినదని వాళ్ళకి నోట పల్కించినాడు. అవును - భారతీ

( 8 వ పేజీ తరువాయి )

మన అవివేకాన్ని, అమాయక వర్తనని, హాస్యాస్పదాలైన నిత్య కృత్యాన్ని పాత్రాలోపితం చేసి తద్వారా మనకు నవ్వు పుట్టించి, మనల్ని చక్క దిద్దే నిజమైన హాస్యం.

అంతేగాక, హృదయాన్ని గాయ పరచే, ఒక వెక్కిరింపి, ఒక ఇకిలింపి, ఒక ఈసడింపు, ఒక తిరస్కృతి, ఒక నిరసన, ఒక అసభ్యాభినయం, 'హాస్యం' అనిపించుకోలేదు.

యుల తల్లి సీతమ్మ. ఆమెకు వచ్చిన ఆపదకు ఆర్ద్రత చెందనివా డెవ్వడు? అటు లనే గ్రహిది మహాసాధ్వి. ద్రుపద చక్రవర్తి కూతురు. మహావీరులను చేపట్టినట్టిది. వీరమాత. జూరపుధర్మమున ఆమెను భంగపఱచు అధికారము దుగ్యోధనున కున్నదా? లేదా? యను చింత న్యాయవాదులకు, న్యాయవేత్తలకు సంబంధించి నట్టిది కాని ఆమె దుఃఖము ప్రజలను కలచివేసినది. వారిందరు అట్టి ధర్మమును ముక్తకంఠమున ఖండించిరి. వారిహృదయ ప్రతిఫలనమే ప్రకృత ధర్మ రాజు జూరము అను జానపదము. అత్యల్ప మైన గ్రంథము. చిన్నపాట. కాని, హృదయముల నాకట్టుకొను రచనము. దిక్పాత్రముగ పరిశీలితము.

దూరదృష్టి కలవా రెవ్వరు సప్తవ్యసనములలో నొకటినుగు ద్యూతవ్యసనమును రాచరీతిగా భావింపరు. పాండవులలో యుక్తాముక్త వివేచనా సుధుడుగా భవిష్యద్వేత్తగా నుతికెక్కిన సహదేవుడు జూరమున కేగవలచిన ధర్మజానితో నిట్లున్నాడు.

బిగబిర కార్యములు చేయుగోక న్యూ ఆడకుమీ జూరములు ఓడబోకయ్యో పోయన్న యెట్లయిన జామాటవినుమా పతులు జూడగ మనసతి చెరలుబడుదుగు యీడ్చుక బోదుమా యెల్లరాజులూ

ఈ మాటలు కల్పనమే కావచ్చు. కాని, భారతకథ తెలిసినవారు మాత్రమే కాక, లోకానుభవమున జూరగాండ్ర స్థితిని మాయచున్న జానపదులు సహదేవునిచే పలికించిన మాటలు సహజముగా నున్నట్టివి. అటులనే ఎంత వివేకశాలి

యైనను వ్యసనమున చిక్కుకొన్న కాని సమాధానము ధర్మజానిచే నిప్పించిరి.

అని యిట్లు సహదేవు డాడంగ వినుచు చిరునవ్వు నవ్విరే తాము ధర్మజులు చిన్నవాడవు నీవు యేమి యెరుగుదువు సాటివారలు పిలిచితే వెళ్ళంగ మానా.

అని ధర్మజుడు జూరమున కేగినాడు. తొలుత విజయము సాధించినాడు. కాని, చివరకు లక్ష్మీప్రసన్నత కోల్పోయి, సర్వము ఓడినాడు. ఇచ్చట నొక చక్కని కల్పన మున్నది. ఒకనాడు భీమునిచే అవమానితయైన దుద్రదేవత లక్ష్మీనాశ్రయించి, బలిమాలి పాండవులను విడుచు నటుల చేసిన దట. ఉత్తములకు కీడు వాటిల్లుటను సామాన్య లంగీకరింప జాలరు. అందుకై వారేదేని కల్పనమును కల్పింతురు. తరువాతి వారిని నిజమని విశ్వసింతురు. ఈ సందర్భమున ధర్మజుని ప్రశంసించుచు లక్ష్మీనోట నాటి విశ్వాసములను కొన్నింటిని వివరించుట జరిగింది.

అలికి విడిచిన గడప చాటడే రాజు  
నేధర్మనందనుని యెడబాయలేనే  
వాల్చిన గోకలి చాటడేరాజు  
నేధర్మనందనుని యెడబాయలేనే  
యింట ముగ్గులేక నడువడేరాజు  
నేధర్మనందనుని యెడబాయలేనే  
నీరాడు లేనింట నిలువడే రాజు  
నేధర్మనందనుని యెడబాయలేనే  
కూరడ లేనింట కడువడే రాజు  
నేధర్మనందనుని యెడబాయలేనే  
అడి మిగిలిన జలక మాడడే రాజు  
నే ధర్మనందనుని యెడబాయలేనే  
కట్టివిడిచిన వస్త్రములు గట్టడేరాజు  
నేధర్మనందనుని యెడబాయలేనే  
సభలోన పక్షము పలుకడే రాజు  
నేధర్మనందనుని యెడబాయలేనే  
పాళ్లలో భేదంబు పంచడే రాజు  
నేధర్మనందనుని యెడబాయలేనే



జంట పెండ్లిండ్లు చెన్నుడే రాజు  
 సేధ్యునివమని యెడబాటులేనే  
 మునిమాపు మునిమాపు నున్నాడే రాజు  
 సేధ్యునివమని చెన్నుడే రాజు  
 సేధ్యునివమని చెన్నుడే రాజు  
 సేధ్యునివమని చెన్నుడే రాజు  
 సేధ్యునివమని చెన్నుడే రాజు  
 సేధ్యునివమని చెన్నుడే రాజు  
 సేధ్యునివమని చెన్నుడే రాజు  
 సేధ్యునివమని చెన్నుడే రాజు

ఇంగు పలువిషయముల ధర్మమున కవ  
 సన మే లేదు. కాని, గ్రామములకు నిత్య  
 పరిచయములు. ఇండ్లలోని వారి విశ్వాస  
 ములు మనోజ్ఞముగ పొందుపరచబడినవి.

కథలో ప్రధానము ద్రౌపది పరాధ  
 వింపబడుట. ఆ దృశ్యము సామాన్యులు  
 సహింపజాలనిది. దుశ్శాసనుని దౌష్ట్యము  
 నకు దెవరి ద్రౌపది యిట్లు దుఃఖించిన  
 దట.

ఎడయెడగ నిలుచున్న పాంచాల్ని చూచి  
 మూగి మూకాలెల్ల మూగి యిట్లనిరి  
 గూడి మూకాలెల్ల గూడి కొనిరపుడు  
 మూడువేల గుట్టలు మూడువేల మూక  
 మూడువేల ఆవులా పాడిగలవారు  
 నాలుగువేల గుట్టలు నాలుగువేల మూక  
 నాలుగువేల యావులా పాడిగలవారు  
 అయిదువేల గుట్టలు అయిదువేల మూక  
 అయిదువేల యావుల పాడిగలవారు  
 ఆరువేల గుట్టలు ఆరువేల మూక  
 ఆరువేల యావుల పాడిగలవారు  
 ఆ న్యుతా ఆక్షోహిణి అరువదివేలబలమా  
 దయగల ధర్మజులు యెందుండినారో  
 కింకము గల భీముడు లేడే ప్రాణానా  
 కవలవారిద్దరు కాని వారయిరో  
 అని చెప్పి దుఃఖించె పాంచాలియపుడు.

ద్రౌపది తగవున జానపదులు దుర్యో  
 ధనుని నిందించిన తీరు వారి హృదయ

ఆర్ద్రుని, అమానుషమైన ఆచర్యకు  
 వారెంతగా చలించినదియు విదితముచేయు  
 గలదు.

కుండలో కూడు తినని కాకులు  
 కుక్క నీవు రాజ్యము ఏలితివటరా  
 గాని మెరిసి తేను పుష్కరాగమగునా  
 మాణిక్యము నలుపై తే నునీకుండగునా  
 గానివయిది యెంత గజమాంబీరి  
 కోతులామని తమను కొమ్మలెక్కినను  
 హనుమంతుడో సరియగు నా కోతులెల్ల  
 కాజుగా మని తమరు రచ్చకెక్కినను  
 ధర్మరాజుతో సరియన గలరా రాజులెల్ల

ఇచట చిత్రమేమన ద్రౌపదికి ఆభయ  
 మొసంగు సమయమున శ్రీకృష్ణభగ  
 వానుడు గూడ ద్యూత వ్యసనమునందే  
 యుండె నట!

క్షీరాబ్ధిలోపల నీరిపాన్పుపైని  
 శ్రీలక్ష్మితోడను జూదమ్ములాడి  
 ఆడేటిపాచికలు నిశ్చయించి  
 అత్యయ మని వేసె అపుడు పాచికలూ

ద్రౌపదికి చీరలు అత్యయ మైనవి. జాన  
 పదుల ఆంధమునకు మేలేదు. అబల  
 యైన యాస్త్రీ ఆర్తనాదము వారల నెం  
 తగా కలచివేసినదో కాని యా మచీరలు  
 అత్యయముకాగానే ద్రౌపది పాతి  
 వ్రత్యము, శ్రీకృష్ణమాహాత్యము, దుర్యో  
 ధన పరాధవము, ప్రస్తుతికరింపబడు  
 నటుల కోకలను వర్ణించిరి.

శూర్పునా పడ్డవి తొండైవేల కోట్లు  
 పడమరా పడ్డవి పదివేలకోట్లు  
 ఉత్తరమున పడ్డవి ఊరంత పాడవూ  
 వేలన్ని నిలచెను చోలన్నిముణిగ  
 ఓపలేకావారు కూర్చుండ బడిరి.

ద్రౌపది 'విష్ణుక్రాంత' నోము నోచిన  
 దట. విష్ణుక్రాంత మనగ నే వామనావతా

రము గుర్తుప వచ్చును. ఇచట చీరల  
 వ్యాపన విష్ణుక్రాంతముగా జానపదులు  
 గుర్తించిరి.

ఏమి నోము నోస్తినే పాంచాలి నీవు  
 ఈ సభ చూడగా నిందరిలోను  
 అర్జునుడు ఆచార్యుల ఆప లంఘియ్య  
 కవల లిరువురుగూడ ఉల్లేడముబట్ట  
 విష్ణుక్రాంతనోస్తిన వినుడు మీరిపుడు.  
 ఇక కృష్ణప్రసాదితములైన చీరలవర్ణన  
 చూడుడు.

బ్రాహ్మణ వీధులా పణకులందారు  
 భావించి కట్టి కట్టినీరాలూ  
 వెలమలావారి యిండ్ల వెలగు లందాగూ  
 వెలదీర్చి కట్టిరే వెలది చీరలూ  
 రాచవారి యిండ్ల రమణులందాగు  
 అంచుదీర్చి గట్టిరే అంచుచీరలూ  
 పట్టుచీరలు గెండు పట్టుకొని వచ్చి  
 పదిలముగా దాచుమని పలికె నారాజు  
 పెట్టగని వారు పెద్దలకు నెల్ల  
 కట్టని వారికి కరువు తీరగను  
 పట్టులై యెగిరినవి పట్టు చీరలు  
 హస్తినాపురములో అంగళ్లలోను

ఇంకను జానపదులకు దుర్యోధనునిపై  
 కోపము తీరలేదు. చివరగా ద్రౌపది  
 దుర్యోధనునితో జూదమాడి వానినోడిం  
 చును. జూదమునమయమున వాని ముగము  
 చూడక నడుమ 'గండభారము' నుం  
 చును. వాడు శ్రద్ధగా పాచికలుచేతితో  
 వ్రేసినాడు. ఆ పాదములతో నాడు  
 వ్రోసినది. కాని విజయ మామెనే వరించి  
 నది. భర్తలు ఓడిపోయిన సర్వస్వముతో  
 పాటు భర్తలను గూడ గెలిచికొన్నది.  
 చివటకు పాండవ శ్రీనాథకుడైన శకునిచే  
 ద్రౌపదిని 'అగ్నిజ్వాల' గా వర్ణింప జేసి  
 నాగు కవి. అద్విహృదయులైన జాన  
 పదులకు అగ్రహము వచ్చినను, అనుగ్ర  
 హము వచ్చినను గూడ విశేషముగనే  
 యుండును గదా!

## వాకోవాక్యము (ప్రశ్నోత్తర పద్యాలు)

- శ్రీ పోలేపెద్ది రాధాకృష్ణమూర్తి, ఎం. ఏ.

తొలిరోజుల్లో మన కవులు కథను నడిపించటానికి సాధనంగా మాత్రమే పద్యాన్ని వాడుకున్నారు. వారికి ఆలంకారిక దృష్టి చాల తక్కువ. ఆ తర్వాతి కాలంలో కావ్యరచన సహస్రముఖాలా అభివృద్ధిచెంది, సాహితీవృక్షం కాభోపకాఖిలుగా విస్తరించి సారంభించింది. పద్యం కవితాసౌందర్య సాధనంగాడబింది.

కవులు పద్యాలతో సర్కుస్ లోలాగా 'ఫీల్స్' చేయటం ప్రారంభించారు. ఫలితంగా సాహిత్యంలో చిత్రకవిత్వం, బంధకవిత్వం, గర్భకవిత్వంనంటి వివిధాలైన కవితారీతులు తలెత్తినై. వాటిల్లో 'వాకోవాక్యం' అనేది ఒకటి. ఇది ఒక ఉపకావ్య భేదం.

ఒక వ్యక్తి ప్రశ్నవేయటం, ఎదుటివాడు సమాధానం చెప్పటం-ఈవిధంగా పద్యరచన సాగినట్లయితే దాన్ని వాకోవాక్యం లేదా ఉక్తిప్రత్యుక్తి అంటారు. ఈ సంభాషణ ఇద్దరిమధ్య, లేదా అనేకుల మధ్యగూడ జరగవచ్చును.

ఉక్తి ప్రత్యుక్తి మధ్య వ్యత్యాసం  
వాకో వాక్యం విదు ర్బధాః ।  
ద్వయోర్వక్త్రోస్త దిచ్ఛంతి  
బహూనా మిపి సం మే

- విజ్ఞానసర్వస్వం-రవ సంపుటం. పుట 99

ఒక సరోవరంలో కొన్ని కొంగలు నివసిస్తున్నై. ఒకరోజు అక్కడికి ఒక రాజహంస వచ్చింది. దాన్ని చూసి ఒక్కొక్క కొంగ ఒక్కొక్క ప్రశ్న వేసింది. హంస సమాధానాలు చెప్పింది.

ఒకకొంగ: నీకాళ్ళు, మొహం ఎర్రగా ఉన్నవే. నువ్వెవరివి?

హంస: నేను హంసని.

రెండవకొంగ: నువ్వెక్కడ ఉంటుంటావే ?

హంస: ఇక్కడికి చాలా దూరంలో మానససరోవరం వుంది. అక్కడ.

మూడవ కొంగ: అక్కడి విశేషాలేమన్నావుంటే చెప్తావా?

హంస: అక్కడ బంగారు పద్మాలు, ముత్యాలు వుంటై.

నాల్గవ కొంగ: నత్తలుగూడ ఉంటాయా?

హంస: నత్తలా? అవేమిటో నాకు తెలియదే!

ఆ సమాధానాన్ని విన్న కొంగలు 'నత్త లంటే తెలియదా?' అని హేళనగా నవ్విన్నై.

ఈ సంభాషణని ఒక కవి పద్యంగా వ్రాశాడు.

ఎవ్వడ నీవు? కాళ్ళు మొగ  
మెట్టన? హంసమ, యెందు నుందువో?  
దవ్వల మానసంబునను,  
దాన విశేషము లేమి తెల్పుమా;  
మన్వపుఁ గాంచ నాబ్జములు  
మాక్తికముల్ గలవందు; నత్తలొ?  
యవ్వి యెటుంగ: నన్న నహ  
హో యని నవ్వె బకంబు లన్నియున్.

తాము అల్పలైవుడికూడ అధికులైన వాళ్లని అపహసించే అల్పబుద్ధులతత్వాన్ని గురించి కవి ఈ పద్యంలో చెప్పాడు.

పూర్వం రాయల భాస్కరు డని ఒక మంత్రి వుండేవాడు. దానగుణంలో ఆయన కాయనే సాటి. యాచకుల దురదృష్టవలన ఆయన మరణించాడు. అతని మనుమడు రామలింగ భాస్కరుడు.

ఒకరోజు రామలింగ భాస్కరుడు బడిలో చదువుకుంటున్నాడు. ఒక యాచకుడు ఆ బడిచిక్కరకు వచ్చి, అతనికి వినబడేట్లుగా 'రాయని భాస్కరుతోనే పోయెనుమీ కీర్తికాంత' అని చదివాడు.

అది విన్న రామలింగ భాస్కరుడు 'పోదె' అన్నాడు. యాచకుడు 'మరేదీ?' అని అడిగాడు. వెంటనే ఆకుర్రాడు తన వద్దవున్న ఒక ఆధరణాన్ని తీసి యాచకుడికిచ్చాడు.

యాచకుడు 'ఆయన మనుమడు చతురోపాయుం డగు రామలింగ భాస్కరుఁ జేరెన్' అని సంతోషంతో అతణ్ణి ఆశీర్వదించి అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయాడు.

ఆపద్యం పూర్తిపాఠం ఇలావుంటుంది.  
రాయని భాస రుతోనే  
పోయెనుమీ కీర్తికాంత పోదె మతేదీ?  
అతని మనుమడు చతురో  
పాయుం డగు రామలింగ భాస్కరుఁ  
జేరెన్.

ఒక సారి శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారు భువనవిజయంలోకి ఒక గండపెండేరాని తీసుకొని వచ్చాడు.

'సంస్కృతాంధ్రాలలో సమాసం కవిత్వం చెప్పగలవారికి దీన్ని బహూరిస్తా' నన్నాడు.

ఎవ్వరూ అందుకు సాహసించలే పోయారు. అప్పుడు రాయలవారు వా నుద్దేశించి -

‘మధ్య గండ పెండియర  
మున్ గొనుడంచు బహుకరి పగా  
నొద్దిక నాకొసంగుడని  
యొక్కరు గోరంగ లేను వేనొకాళి’  
వెంటనే అలసాని పెద్దన లేచి -

‘పెద్దన బోలు పండితులు  
పృథ్విని లేరని నీ వెటుంగ వే ?  
పెద్దన కీదలంచి ను  
చేరిమి నాకిడు కృష్ణరాజ్యపా !  
అంటూ సమాధానం చెప్పాడు.

రాయలవారు ఉత్సలమాలలోని  
మొదటి రెండు పాగాలలో ప్రశ్న  
వేశారు. పెద్దన ఒకే పద్యంలోని చివరి  
రెండుపాదాలలో సమాధానం చెప్పాడు.

ఇవి చాటుపద్యాలలోని ప్రశ్నోత్తర  
పద్యాలు. ఇప్పుడు కావ్యప్రబంధాల్లో  
వున్న కొన్ని పద్యాలను పరిశీలిద్దాం !

జయదేవుడు ‘ప్రసన్నరాఘవం’ నాట  
కంలో వ్రాసిన ‘సోమిత్రే నను సేవ్యతాం  
తరుతలే...’ అనే శ్లోకానికి భాస్కరుడి  
అనువాద మిది.

నీతను కోల్పోయిన శ్రీరామచంద్రుడు  
శాధపడుతున్నాడు. లక్ష్మణుడు అతణ్ణి  
ఓదారుస్తున్నాడు. వారిద్దరూ ఈవిధంగా  
మాట్లాడుకుంటున్నారు.

‘తపనుడు వేపజొచ్చె ననుఁ  
దమ్ముడ వృక్షముక్రిందఁ బెట్టెమా!  
తపనుడు లేడు లేడు నను  
ధామా! చంద్రుడుగాని; చంద్రునిన్  
నృపసుత! యెట్లెఱిగితివి?  
నీవు; మృగాంకము చూడనున్కి; హా  
చపల మృగాక్షి! చంద్రముభి!  
జా. కి! యొక్కడ నున్నదానవే ?

- భాస్కరరామాయణం.  
ఆరణ్యకాండము. 2-264.

శబ్దాలంకార ఖనులైన దక్షిణాంధ్ర  
యొగకవులు ఈవాకోవాక్యాన్ని బాగా  
ఆదరించారు.

## నా - అన్నయ్య

- శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం

\*నన్నయ్యట, కబ్బుపునుడి  
కన్నయ్యట. భారతినది గంగాదేవిన్  
అమ్మల మిన్నగ తెలుగుల  
కన్నెగ గొతమికిఁ దెచ్చికల పండించెన్.

\*నాటికి నేటికీ తెలుగున్  
వాటిక కావ్యముసాధియుగాక పీఠై  
తేకీయులు ధ్వనిపూర్వము  
చాటించు రసాల మధురసారస్వతమున్.

\*ఏ ప్రసన్న కథాకథన ప్రవీణ  
పద్ధతుల్ నేటి నవలాప్రబంధములకు  
ఒకవడుల్ దిద్దు, ఏచుఘకోక్తి రచన  
వ్యక్తిచిత్రణ మిర్పడ ప్రాణమిచ్చు.

\*ఏలలిత పద గుంఫన శైలి శ్రవణ  
సుఖము, చందన చర్చయు, సురభిశము,  
సుందరమ్మునై యింద్రి యానంద మొసగి  
రసహృదిన్ స్థిత మక్షర రమ్యమగును.

ఇంద్రుడు గౌతముడి ఆశ్రమానికి  
వచ్చాడు. ఆసమయంలో అహల్య  
ఒక్కతే వున్నది.

అప్పుడు అహల్యకి, ఇంద్రుడికి మధ్య  
జరిగిన సంభాషణని సముఖము వేంకట  
కృష్ణప్ప నాయకుడు ఈ విధంగా  
వ్రాశాడు.

దేవ! శరీమనోరమణ !

దేవర వచ్చినదేమి? నీవు శో  
భావిభవంబుఁ జూడఁ వన

వానిని కేమిటిచెప్ప; రత్న మే  
తావున నున్న నేమి? వని

తా నవమస్మధ! నాపయిన్ గృహ

◆ సర్వమును, నీతి, జీవన మగ్ధములును  
ఎట్లు వ్యక్తిహితము నాశ్రయించియుండు,  
నేట తెల్లము చేసి తే? తెనుగునాట  
నాటి కీ నాటి కట్టులే నన్న వాగ్య!

◆ ఎన్ని శతాబ్దము లేగిన  
ఎన్ని సప్రక్రియల రచించిన నే మీ  
నన్నయ్యవు నిలుతువు మా  
అన్నయ్యవు గారచయితలందరి ఎదిలోన్.

◆ గౌతమీ తీరమున నీవు కాంచినట్టి  
కారదాదేవి ధవళప్రసన్నమూర్తి  
వరము లిచ్చు ప్రత్యక్ష దైవతిము, తెలుగు  
కవుల కెలువేప్ప, జ్ఞాత మజ్ఞాతమూర్తి.

◆ ఇశ్వరేశ్వర నీరూపము  
కన్నులజూడమనసయ్యె గాబోలుప్ర  
నిన్నొక విగ్రహమున జే  
య న్నెనరూనితమియింపుమయ్యకపీఠం!

◆ జీవన సవంతికిని సంతోవని యు  
నిత్యనూతన సౌందర్యనిశాదీదాల్చు  
పూత గోదావరీ పయః పూరమగుచు  
భారతము ప్రభుత వహించి ప్రజల నేలు!

-----

ద్భావన నానతిచ్చెదవు;  
భావజు నాన నిజంబు వగ్గితిన్.  
- అహల్యసంక్రందనం 3-85.

నీలాకుటడు సంస్కృతంలో వ్రాసిన  
‘శ్రీకృష్ణ కర్ణామృతాన్ని వెలగపూడి  
వెంగ నామాత్యుడు తెలుగు పద్యకావ్య  
ముగా అనువదించాడు. ఈ గ్రంథంలో  
ఈ ఉక్తి ప్రత్యక్ష పద్యాలు చాల  
కనిపిస్తాయి.

ఈవిధ మైన పద్యాలు తెలుగు కవితా  
వాణికి స్వర్ణాభరణాలు, పాతకుంకి  
కర్ణామృతాలు.

-----



## ఉ గా ది ప ం డి త వూ జ

భారతదేశంలో గురుశిష్య సంబంధం చాల పవిత్రమైనది. విద్య సముపార్జించి దానిద్వారా సమాజాన్ని మేల్కొల్పి ఉద్ధరించుట చదువుకున్న వారి అందరి కర్తవ్యము. చతుర్విధ పురుషార్థములను పొందుటయే భారతీయ సంస్కృతి యొక్క ప్రత్యేకత. అంటూ హిందూ సమాజంలో ఉగాదికి తమకు జరిగిన ఘన సన్మానమునకు సముచితరీతిలో సమాధాన మిస్తూ శ్రీ కోనసీమ భానోజీ రామయ్య కళాశాల (అమలాపురం) సంస్కృత విభాగం అధ్యక్షులు శ్రీ కొత్తపల్లి ఘన శ్యామప్రసాదరావు అన్నారు. గీతావర్గం అధ్యక్షులు శ్రీ ఎ. వి. రాఘవంపు చందన ఫలపుష్పదులు నూతన వస్త్రములు య 116 ల పర్పు హిందూసమాజం తరఫున సమర్పించి శ్రీప్రసాదరావును సత్కరించారు.

శ్రీ చింతలూరి జానకిరామయ్య స్మార కోపన్యాస విస్తూ శ్రీ ఘనశ్యామల ప్రసాదరావు ఉపనిషత్తులు, భాగవతం, రామాయణం, భాగవతం ప్రతిపాదించే ధర్మాలను వివరించి విన ఋషులు సమాజాన్ని నడిపించుకుంటూ వచ్చారు. అట్టి సరింపరకు చెంబువనం గర్వించాలి. మన కర్తవ్యాన్ని మనం నిర్వహించాలి అని అన్నారు.

శ్రీ జానకిరామయ్యను శ్రీ జి.వి.ఎస్. ఎస్. ఆచార్య సరికయం చేస్తూ హిందూ సమాజ అభివృద్ధికి కృషిచేసిన వీరు ప్రముఖ న్యాయవాది, క్రీడాకారుడు, పాత్రికేయుడే కాక ప్రఖ్యాతిగన్న హోమియో వైద్యుడుగా కీర్తి గడించినట్లు చెప్పుచూ శ్రద్ధాంజలి ఘటించారు.

గీతావర్గం కార్యదర్శి శ్రీ సత్యవోలు వర ప్రసాదమూర్తి నివేదిక సమర్పించి ముఖ్య

అతిథి శ్రీఘనశ్యామలప్రసాద్ సంస్కృత పండితులే గాక, బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి అని యిటీవల రాజవండ్రిలో జరిగిన నన్నయ సహస్రాబ్ది ఉత్సవములలో ప్రసంగముల నిచ్చానని, జాతీయ పునర్నిర్మాణానికి సాహిత్యంద్వారా ఎనలేని సేవచేస్తున్నారని అన్నారు. ఉగాది సందర్భంగా హిందూసమాజంలో ఏర్పాటుచేసిన విద్యభ్యాస కార్యక్రమంకు అత్యుత్తమ హాంచిన ప్రయాణం ఎస్. టి. పి. వి. కోనప్పారావులు ప్రసంగిస్తూ అనాదిగా వస్తున్న హిందూ సంస్కృతి వైభవాన్ని తరచు జ్ఞాపకం చేస్తూండటం ద్వారా మనం పవిత్రులం కాగలమని, వక్కాణించారు.

ప్రభుత్వ సమగ్ర విద్యా శిక్షణ కళాశాల ప్రాధాన్యం డాక్టర్. బి. ఎస్. ఆర్. అంజనేయులు సభను ప్రారంభిస్తూ స్వాభిమానం కలిగినవాడందరూ మన భారత భాగవతాది గ్రంథాలను అధ్యయనం చేయాలనియు, ఆగ్రంథాల ద్వారానే అనాదిగా ప్రపంచానికి ధర్మభిక్ష పెట్టిన మనసనాతన ధర్మం మన జాతీయ జీవనానికి జీవకణ్ణు అనియు పలికి అట్టి సనాతనధర్మప్రచారం నిమిత్తం హిందువులందరు కంకణం కట్టుకోవాలని కోరారు.

యీలతో సరే దుమూరి కొండ వధాన్లు వేదప్రసాదచనం చేసారు. శ్రీ చింతలూరి లలితాప్రసాదరావు పంచాంగ శ్రవణం చేసారు. బ్రహ్మప్ర డి. మూర్త్యప్రకాశరావు, సన్మానితునికే జేదాశీస్సులు అందజేస్తూ చివర స్వస్తివచనం పలికారు.

హిందూసమాజం డ్రస్టీ డాక్టరు సి. కృష్ణమాచార్యులు వందన సమర్పణ చేసారు.

## స్వాగతము

శ్రీ అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామి,  
బి. ఏ., బి. ఇడి.

\* స్వాగతమోనవాబ్దురు  
హే! యథాసత్తమ! స్వీకరింపు ను  
స్వాగతమిచ్చుచుంటి, విల  
సత్తమ ముగ్ధ మనోజ్ఞమూర్తి! నీ  
యాగమనంబు మాకు సక

కలార్థదమై యెసలాగుతన్ మహా  
భాగ! మహాజ్వలంబగు ప్ర  
భాతము నేడిది తెల్లజాతికిన్!

◆ అటువదియేండ్లకొక్కపరి  
యాదృతి మమ్ములఁ జూచిపోవఁగా  
నిరుపమవత్సలత్వమున  
నీవిటువచ్చుచు నూత్నవస్త్రముల్,  
గరగర పిండివంట లూడి

కంబుగఁ బెత్తువు, పెద్దవారివో  
పెరిమలె వేటు, సుంత కని  
పింపవు సుమ్మవి నేటివారలన్ !

◆ దాంట్లాసురుఁ డ్రుంచి, తద్రుధిరము  
ద్దాంపగాఁ జేయఁదో  
స్సారప్రోహవిభూతి ధర్మశరమున్  
సంధించి, నీ కట్టులా  
శ్రీరాముండుగ నిల్చి, యాంధ్రజనసం  
క్షేమంబుఁ గాంక్షించి, నీ  
చారంధం గొనరించినావు, రుధిరో  
ద్ధాన్! నమోవాకముల్ !

◆ తాతా! యన్నియొ పప్తిపూర్తులయినం  
దాంశ్య సంపన్నహ  
నీతాద్యులుఁ గార్యశూరతయు, నీ  
నిర్వాణ వాత్సల్యమున్  
జేతోమోద మెలగ్చ మా కిపుడు ను  
శ్రీ లొల్కుత్వత్పాదకం  
జాతద్వంద్వనమస్స మా దగు సమ  
స్యల్ దీర్చి మమ్మొందుతన్!  
◆ మాకెపుడున్న వెన్నియొ స  
మస్యలు లేచినదాద, బాధ్యతన్  
జేకొని, వానికిన్ దగిన  
శ్రీఘపరిష్కృతికైన మార్గముల్

తేజప మాకు గల్గునటు

తెల్పి, మమున్ గృహతోడనిచ్చులున్

పాఠము రామరాజ్యసుఖ

కాంతు లాసంగి నవాబ్బపూరుసా!

శ్రవ్యక్తిత్వంబుది దెబ్బతిన్న యెడనై

పన్ కాలః దాంధ్రుండు, తా

శక్తిన్ జూపుచు వాత్మగౌరవలస

తృభాగ్యమున్ నిల్పుకొ

యు క్తంబైన విధానః బోరుటకు ను

ద్యోగించి గెల్చున్ బరి

త్వక్తాధర్మండు తెల్లువాఁడు, రుధికో

ద్దానీ! మమున్ గావసే!

శ్రీ విసుమంతయేని యవి

నీతిని నైపఁగ లేవటంచు ము

న్నే వినియుంట నిప్పటికే

యెండగొ మూలల దాఁగికోంటకై

పోవఁగ సాగినా రెటకుఁ

బోడరు చిక్కక నీకు? ఎల్ల రా

జ్ఞా వశవర్తు లెదురు ని

జం దిది గుమ్మునవాబ్బ పూరుసా!

శ్రీయనుకంపయున్న మహా

నీతి! కిలో యింకనుండి రెండురూ

పాయలకే లభించెడిని

పాఠవి బియ్యము, పంచదారకున్

బోయెఁగారంత, తక్కినవి

పుష్కలమై లభించునట్లు ను

శ్రీయుత జీవితంబుడయ

నేయుము మాకు నవాబ్బ పూరుసా!

శ్రీమోద మెలర్చు సాహృదము

మున్ నెలకొల్పి, అనాదిసిద్ధహ

భేదములెల్ల దుల్చి, గుమ

వేళల మానవతా ప్తి గొల్పి, యే

తాదృశశక్తి లే దనఁగఁ

దారకరాము ననుగ్రహంబు మా

వైదయిపాఠ మమ్ముఁ బరి

పాలనసేయు నవాబ్బపూరుసా!

## అవధాన సప్తాహం

రాజమహేంద్రవరము, ఇన్నీసుపేట, లక్ష్మీనరసమ్మ కాన్వెంటు ఆవరణలో ఆవధాన సప్తాహ, వసుంత స్వాగతోత్సవములు ఎనిమిదిరోజులు సారస్వత సమితి యాజమాన్యమున ఘనముగా, రసవత్తరముగా, విజయవంతముగా జరిగినవి.

7-4-88 :

శ్రీ రావూరి వెంకటేశ్వర్లు ఆధ్యక్షతను జంటకవులు సర్వశ్రీ చిర్రావూరి శ్రీరామ శర్మ, ప్రభల సుబ్రహ్మణ్యశర్మ ఆప్తవధానం విజయవంతముగా చేసిరి. శ్రీ గంధి సుబ్రహ్మణ్యం ముఖ్య అతిథిగా పాల్గొని ఆవధానమును కాశ్మీరు కాలవలతో సత్కరించిరి.

శ్రీ రావూరి వెంకటేశ్వర్లు మాట్లాడుచూ 'జంటకవులయిన తిరుపతి కవుల తరువాత చిర్రావూరి, ప్రభల జంటకవులు సాహసంచేసి, పండితుల మన్ననలను పొంది విజయముపొందుట సాహిత్య చరిత్రలో గణనీయ' మని అన్నారు.

శ్రీ పి. ఎన్. ఆచారి సభాప్రారంభం చేస్తూ 'సారస్వత సమితి చేస్తూవున్న ఈ ఆపూర్వ కృషి రాజమండ్రి నగరానికి ఆపూర్వ కానుక. ఆవధానములు చాల కాలంనుండి దిగజారుచూ వున్నా రాజమండ్రినంటి నగరం కృషి చేసి కీర్తి సంపాదిస్తూ వుండి' అని అన్నారు.

పుచ్చకులు :-

శ్రీ జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు (నిషేధాక్షరి) శ్రీ వారణాసి వెంకటేశ్వరశాస్త్రి (సమస్య) శ్రీ శింఘావర్షుల సోమయాజులు (వర్ణన) శ్రీ తాడూరి కృష్ణారావు (దత్తపది) శ్రీ బులుసు వెంకట రామమూర్తి (అప్రస్తుత ప్రసంగం) శ్రీమతి ఆర్. పద్మావతి (వ్యస్తాక్షరి) శ్రీ కె. కృష్ణమూర్తి (ఘంటాగణనం) శ్రీ సుమ దర్శి (పురాణపఠనం).

ఈ కార్యక్రమంలో పుచ్చకులుగా ఆవధానము పాల్గొనుట వలన ఆవధానము సభలో రక్తికట్టినది. శ్రీ వి. కామేశ్వరశర్మ వందన సమర్పణ చేశారు.

8-4-88 :

శ్రీ విశ్వనాథ గోపాలకృష్ణ (నీతం పేట ఓరియంటల్ కళాశాల ప్రిన్సిపాల్) ఆధ్యక్షతను శ్రీ గోల్లల ప్రభాకరశర్మ సంస్కృతములో ఆప్తవధానముచేశారు. శ్రీ చేబియ్యం వెంకట్రామయ్య ముఖ్య అతిథిగా పాల్గొని ఆవధానాని నూతన వస్త్రములతో సత్కరించారు.

శ్రీ విశ్వనాథ గోపాలకృష్ణ మాట్లాడుచూ ఆవధానక్రియ సాహిత్యప్రతిభకు మెరుగుపెట్టుచూ వున్నదని, పాండిత్యముతోపాటు పద్యం బాగా చదువుట, అందమైన శైలి, ధాంధ, ధార చాల అవసరమని ఎన్నో అవంతరాలు చాటితే గాని విజయవంతులు కాలేరని అన్నారు.

పుచ్చకులు :

శ్రీ రావూరి వెంకటేశ్వర్లు (నిషేధాక్షరి) శ్రీ ఎమ్. డి. ఎమ్, ప్రసాద్ (సమస్య) శ్రీ వి. కామేశ్వరశర్మ (వర్ణన) శ్రీనివాసాచార్యులు (అప్రస్తుత ప్రసంగం) శ్రీ బులుసు వెంకటరామమూర్తి (పురాణము) శ్రీ తాడూరి కృష్ణారావు (వ్యస్తాక్షరి) శ్రీ సి. సాంబశివరావు వందన సమర్పణ చేశారు.

1-4-88 :

శ్రీ పానుగంటి శ్రీ రామమూర్తి ఆధ్యక్షతను శ్రీ చిర్రావూరి శ్రీరామ శర్మ తెలుగులో ఆప్తవధానముచేశారు. ముఖ్య అతిథిగా శ్రీ పి. వి. కృష్ణమూర్తి పాల్గొని శ్రీ శ్రీ రామశర్మగారికి కాశ్మీరు కాలవ, పండ్లు, పూలమాలలు నొసంగి సన్మానం చేశారు. శ్రీ పానుగంటి వారు కూడ ఆవధానాని సత్కరించారు.





పుచ్చకులు :-

శ్రీబులుసు వెంకటరామమూర్తి (నిషేధాక్షరి) శ్రీవి. కామేశ్వరశర్మ (సమస్య) శ్రీపి. వి. కృష్ణమూర్తి (వర్ణన) శ్రీతాడూరి కృష్ణారావు (దత్తపది) శ్రీ కోటమర్తి వెంకటేశ్వర్లు (అప్రస్తుత ప్రసంగం) కమారి రామలక్ష్మి (వ్యస్తాక్షరి) శ్రీ ప్రసాద్ (పురాణం) చి.వరలక్ష్మి (ఘంటా గణనము) శ్రీ వి. కామేశ్వరశర్మ వందన సమర్పణ చేశారు.

10 - 4 - 88 :

శ్రీమాన్ కోనప్పాచార్యులుగారి అధ్యక్షతను శ్రీ రావూరి వెంకటేశ్వర్లుచే శతావధానం చేయబడినది. శ్రీ తాడూరి కృష్ణారావు ముఖ్య అతిథిగా పాల్గొన్నారు. అవధానికి దుక్కలువకప్పి పూల మాలతో సన్మానం చేశారు.

శ్రీ కోనప్పాచార్యులు మాట్లాడుచూ 'శతావధానం విడుదలకాబడుములనుండి జరుగుట లేదు. శ్రీ రావూరివారు శతావధానం చేయుటకు చాల ముందుకు వచ్చి సాహిత్యానికి మరిల ప్రాణంబోశారు. శతావధానమునకు ధారణ చాల అవసరము. పండితలోకంలో శ్రీ రావూరి వెంకటేశ్వర్లుగారి పేరు స్థిరముగా ఉంటుందని ఉద్ఘాటించిరి. పుచ్చకులు సుమారు యాభైమంది పాల్గొన్నారు. విజయవంతముగా అవధాన ప్రక్రియ జరిగినది. శ్రీ ఎం. డి. యస్. ప్రసాద్ వందనసమర్పణ చేశారు.

11 - 4 - 88 :

శ్రీ మల్లంపల్లి శరభేశ్వరశర్మ అధ్యక్షతను శ్రీమాన్ రొంపిచర్ల శ్రీనివాసాచార్యులు సంస్కృతంలో అష్టావధానం చేశారు. శ్రీ ఎం. చిరంజీవి ముఖ్య అతిథిగా పాల్గొని శ్రీ శ్రీనివాసాచార్యులకు నూతనవస్త్రా లొంగి సన్మానించారు. శ్రీ మల్లంపల్లి మాట్లాడుచూ 'అవధానసప్తాహ కార్యక్రమములు జరుపుట శక్తమైన దని శ్రీ శ్రీనివాసాచార్యులు కాశీలో అవధా

నముచేసి పండితులను మెప్పించిన మహావ్యక్తి యని, మ దాను విశ్వవిద్యాలయములో కూడ అవధానములు చేసి విశ్వవిఖ్యాతి నార్జించి రని తెలిపి, ఇటువంటి మంచి కార్యక్రమములను ఏర్పాటు చేసి నందులకు సారస్వత సమితిని ప్రశంసించిరి. ముఖ్య అతిథి ప్రసంగిస్తూ ఈ కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నందుకు సంతోషము వెలిపుచ్చిరి.

పుచ్చకులు :

శ్రీ రావూరి వెంకటేశ్వర్లు (నిషేధాక్షరి) శ్రీ నోరి భోగేశ్వరశర్మ (సమస్య) కమారి ఆర్.వికాలాక్షి (వర్ణన) శ్రీనోర్బల ప్రభాకరశర్మ (దత్తపది) శ్రీ మల్లంపల్లి శరభేశ్వరశర్మ (కావ్యపాఠం) శ్రీ ఎం. వి. నారాయణాచార్యులు (అప్రస్తుత ప్రసంగము) శ్రీ బులుసు వెంకటరామమూర్తి (వ్యస్తాక్షరి) శ్రీ కె.కృష్ణమూర్తి (ఘంటా గణనం) శ్రీ. సి. సాంబశివరావు వందన సమర్పణ చేశారు.

22 - 4 - 88 :

శ్రీ పడాల రామకృష్ణారెడ్డి అధ్యక్షతను అవధాని శ్రీ బులుసు వెంకటరామమూర్తి తెలుగులో అష్టావధానము చేశారు. ముఖ్యఅతిథి శ్రీ సాధనాల నరసింహమూర్తి శ్రీ బులుసు వెంకటరామమూర్తిగారిని నూతన వస్త్రములతోను ఫలపుష్పములతోను సత్కరించారు.

శ్రీ పడాల మాట్లాడుచూ 'తెలుగు భాషలో ఉన్న అవధాన ప్రక్రియ సంస్కృతంలోను, హిందీలోను వ్యాప్తి చెందుటకు ఇది ప్రపంచవ్యాప్తముగా కీర్తిపొందుతోం దనుటలో సందేహము లేదు' అని చెప్పారు.

శ్రీ సాధనాల మాట్లాడుచూ 'తిరుపతి కవులు అవధాన నైపుణ్యంతో పొందిన అనుభవాలను ఇప్పటి అవధానులు పొందలేకపోవుచున్నారని, కాని ఈ అవధాన ప్రక్రియను దేశవ్యాప్తం గావించుటలో కృషిచేస్తే ఆంధ్ర సాహిత్యానికి

పేరు ప్రఖ్యాతులు కలుగుతా యని అన్నారు.

పుచ్చకులు :-

శ్రీ బొత్సకవి (నిషేధాక్షరి) శ్రీమోపిదేవి భాస్కరరావు (సమస్య) శ్రీ విశ్వేశ్వరరావు (వర్ణన) డా. గొర్తి సీతారామయ్య (దత్తపది) శ్రీ నూర్యనారాయణ (అప్రస్తుత ప్రసంగం) శ్రీతాడూరి రామకృష్ణారావు (వ్యస్తాక్షరి) శ్రీ నూర్యప్రకాశకాశ్రి (పురాణం) శ్రీ కె. కృష్ణమూర్తి (ఘంటాగణనం) శ్రీ సి. సాంబశివరావు వందనసమర్పణ చేశారు.

18 - 4 - 88 :

శ్రీ రావూరి వెంకటేశ్వర్లు అధ్యక్షతను శ్రీ మోపిదేవి భాస్కరరావు తెలుగులో అష్టావధానం విజయవంతంగా చేశారు. ముఖ్య అతిథి శ్రీ పోతుల వీరభద్రరావు అవధాని భాస్కరరావునకు కాశీరు కాలువ, ఫల, పుష్పములు సొసగి సన్మానం చేశారు.

శ్రీ వీరభద్రరావు మాట్లాడుచూ 'వెయ్యి సంవత్సరములనుండి కవులకు, కళాకారులకు నిలయమైన ఈ రాజమహేంద్ర నగరంలో అవధాన సప్తాహం విజయవంతంగా జరుగుటలో ఆశ్చర్యం లేదని, ఎంతో సహనం, ఓర్పు, లోకేశ్వర సంపాదిస్తేగాని, అవధానము చేయలేరని అంటూ, అవధాని చిన్న వయస్సులో మంచి ప్రజ్ఞను సంపాదించుకొన్నందుకు శ్లాఘించారు.

పుచ్చకులు:

శ్రీ విశ్వేశ్వరరావు (నిషేధాక్షరి) శ్రీగొర్తి సీతారామయ్య (సమస్య) శ్రీ తాడూరి కృష్ణారావు (వర్ణన) శ్రీ వి. కామేశ్వరశర్మ (దత్తపది) శ్రీ పున్నంరాజు నాగేశ్వరరావు. (అప్రస్తుత ప్రసంగం) శ్రీ కె.కృష్ణమూర్తి (వ్యస్తాక్షరి) శ్రీ ప్రసాద్ (పురాణం) శ్రీరామకృష్ణ (పుష్పగణన) శ్రీ వి. కామేశ్వరశర్మ వందన సమర్పణ చేశారు.



4.4.43 :

ఉగాది సందర్భముగా కవి సమ్మేళనము జరిగినది. శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం అధ్యక్షతన నాగభూషణలలో వసంత రువుపై కవితాగానములు జరిగినవి. శ్రీ డా. వై. సన్యాసిరావు సభా ప్రారంభం చేశారు. శ్రీ పతివాడ సూర్యనారాయణ ముఖ్య అతిథిగా పాల్గొన్నారు. స్వాగతం శ్రీ మేరపల సన్యాసిరావు పలికారు.

శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం మాట్లాడుతూ 'కవిత్వంలో ఛందోబద్ధమైన శైలి తగ్గుతూఉందని, మినీకవిత్వ ప్రాధాన్యం ఎక్కువగా ఉందని ఈ కవితలు సమాజంపై చూపు ప్రభావం చాల తక్కువని అన్నారు. అయినా సమాజంలో కవిత విశిష్ట స్థానం సంపాదించుకుందని' అన్నారు.

ముఖ్య అతిథి శ్రీ పతివాడ మాట్లాడుతూ 'పూర్వం చాటుపద్యములు వ్రాయుట ఎంతకష్టమో పద్యం వ్రేళ్లు కలిపి మధ్య అందముగా చదివి, నునస్సులను రంజింపజేయుట అంత కష్టమని అన్నారు. డా. వై. సన్యాసిరావు సభా ప్రారంభంచేస్తూ 'నన్నయ కలంపట్టిన ఈ నగరంలో అవధాన సప్తాహ ఉత్సవములు జరుగుట చాల అనంపంగా వుండని, రాజమహేంద్రవరం సాహిత్య వ్యాసంగములకు కాణాచి యని సాహిత్యాన్ని పోషించుటలో దాతలకు కొడువ లేదని ఉద్ఘాటించిరి.

శ్రీ సి. సాంబశివరావు (సారస్వత శాఖ కారందరి) మాట్లాడుతూ 'సారస్వత సమితి సంస్కృతానికి ఎక్కువ ప్రచారం చేస్తూ వేలకొత్తది విద్యార్థులను తయారు చేస్తూ వుండన్నారు. 'వి. టి. జానియర్ కళాకాలంలోను సి. జి. టి. యమ్. కళాకాలంలోను సంస్కృతమును ద్వితీయభాషగాను, శ్రీ సత్యసాయి గురుకులంలోను, మున్సిపల్ ఉన్నత పాఠ

## నన్నయ రెండు భారతములను వ్రాసినా ?

- శ్రీ డా. జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు, ఎం.ఎ, పి.హెచ్.డి.

ఏప్రిల్ నెల 8, 9, 10 తేదీలలో రాజమహేంద్రవరములోఁ బ్రభుత్వమువారు నిర్వహించిన నన్నయ ఉత్సవ సభలలోఁ జివర దినమునఁ జిట్టచివరగా నన్నయ ప్రసన్న కథాకవిత్వార్థయుక్తిని గూర్చి ప్రసంగించుచు సు సనీధ్ధ పండిత విమర్శకులు, కవులు శ్రీ శరభయ్యగారు తమకుఁ బూర్వము ప్రసంగించిన వారిని దడపుచుఁ గొందఱి ప్రసంగములు 'వృత్తులు బుద్ధులు సంచలించువే' యనునట్లును, మఱికొంద

కాలలోను సంస్కృతమును ఇచ్చికభాషగాను, ప్రవేశకెట్టాలని కోరిరి.

తరువాత తెలుగులో సర్వ శ్రీ డా. మృత్యుంజయరావు, చిర్రావూరి శ్రీరామశర్మ, బొత్సకవి, పడాల రామకృష్ణారెడ్డి, డా. గొర్తి సీతారామయ్య, పున్నం రాజు నాగేశ్వరరావు, హనుమంతరావు, తాడూరి కృష్ణారావు, పిడపర్తి వేంకటరామశాస్త్రి, మోపిదేవి భాస్కరరావు, బొమ్మిన సుబ్బారావు, విశ్వేశ్వరరావు, ఎస్. వి. రాఘవేంద్రరావు, సంస్కృతములో సర్వశ్రీ రావూరి వేంకటేశ్వర్లు చిర్రావూరి శ్రీరామశర్మ, హిందీలో సర్వశ్రీ మేరపల సన్యాసిరావు, డా. గొర్తి సీతారామయ్య, ఆంగ్లములో సర్వ శ్రీ ఎమ్. వి. నారాయణా చార్యులు, వి. యస్. ప్రకాశరావు మొదలగు వారు వసంత రువుపై మధురకవితలు గానం చేసి శ్రోతల నానందపరచిరి.

కవులందరికి సారస్వత సమితివారు వారు ఫలపుష్పదులూసగి గౌరవించిరి. శ్రీ సి. సాంబశివరావు ఈ కార్యక్రమములలో సహకరించిన దాతలకు, పండితులకు ధన్యవాదములు సమర్పించిరి.

తీవి 'చిటుతవాని కింత తలుసుంటి పలుకులు చన్నె! అనునట్లును, ఉన్న వని చెప్పుచు ఆరెండవదానికిఁ దమప్రసంగమే ఉదాహరణీయ మని నెలవిచ్చిరి.

మఱియు వారు 'ఇక్కడ శ్రోతలను రసజగత్తులో ఓలలాడింపఁగల సమర్థుడే లేఁడా? ఇదేమయిన తిరగతి గదియా? పరీక్షాకేంద్రమా పాండితి ప్రకర్షను బ్రదర్శించుటకు? నన్నయ కవితాత్మను ఆ విష్కరింపఁగలిగిరా ఈ మూడు రోజులలో ఎవరైనను - కనీసము ఆ పాలిమేరలకైనను జేరలేక పోయినారే - అన్న అసంతృప్తిని వ్యక్తము చేసినారు.

అస్మాదృశులమాట యటించికళాప్రపూర్ణులు నారికేఁ బూర్వము ప్రసంగించిన వారు ఆచార్య గంటి జోగిసోమయాజి, మధుసాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి, డా. కొట సుందరరామశర్మ జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి, ప్రభృతులు పెద్దలున్నారు. వీ రెవ్వరును శ్రోతలను రసజగత్తులో నోలలాడింపనే లేదా? నన్నయగారిని ఆపాలిమేరలకైనను రావింపలేక పోయిరా? తా మొక్కరే నన్నయను సభలోనికి రావింపఁ గలిగినారా? నన్నయ యెంతటి పండితుడో యెంతటి మహాకవియో యంతటి వినయశీలుఁడు. ఆయన పాండిత్యమున కాయన వినయము బంగరునకుఁ దావియబ్బినట్లుండును. ఆయన నాటి సభల నీరీతిగా నిరసింపలేదు. సరిగదా వాని నెట్లు కొండాడెనో చూడుడు.

పరమవివేక సౌరభ వి

భాసిత సద్గుణ పుంజవారిజో  
త్కర రుచిరంబులై సకల  
గమ్యసుతీర్థములై మహామనో

గీర ముచరిత్ర పావన ప

యః పురిపూర్ణములైన సత్సభాం

గీర సరసీవనంబుల ము

దం బొనరం గొనియాడి వేడుకన్

ఇట్లునుచో నాటి సభలంత గొప్ప వేమో! అంచుచే నన్నయ వాని నట్లు కొని యాడేసేమా? యనవచ్చును. సభల గొప్పతనముగాని, కొలది తనముగాని మేనాడును నుండును. నన్నయ సహజ ముగా విషయసంపన్నుడైన మహా పండి తుడు గావున నాటి సభ లెట్టివైనను వానిని బ్రశంసించినాడు. ఆ మాటకు వచ్చుచో నీ సభలలోఁ జాల్సిన వారి తక్కువయేమి? వారు చెప్పిన యంశము లలోఁ గ్రొత్తవి యనేకములు లేవా?

ఆ మాటలు శరభయ్యగారి సహజ విమర్శన శీలమునకుఁ దార్కాణములు.

ఈ వారి ప్రసంగము వారే యొప్పు కొనినట్లు చిటుతనాని కింత తలుసుంటి పలుకుచున్నా? యను దాని కుదాహరణ గు గాక, 'వాళ్ళాగుష్టులు చన్న మహాదాగుణ మని విషయముకంటె దహ నము కంటె' అను దానికే చక్కని నిదర్శన మని పలుకు గల్గి సాయపడిరి.

ఈ రీతిగా సభలను నిరసించువారు ప్రసంగించు సభలో నన్నయగా గుండురాయన్నని యనుచుంపఁ దగినదే. ఒక వేళఁ దహ్మార్గ ప్రసంగములచే నన్నయ గారు విచ్చేసినను శ్రీ శరభయ్యగారి సభా తిరస్కార ప్రసంగమును వినిన పిమ్మట వారు వెంటనే వెడలిపోయి యుండు గన వచ్చును.

ఇంతకును ఆ మహాకవి చెప్పిన మహా గహన విషయ మేమి?

తమకుఁ గంఠస్థములయిన నన్నయ పద్యములును గొన్నిటిని బఠించి అవి కృష్ణశాస్త్రి వేంకటేశ్వర రావుగార్ల కిష్టములు గావున వారు, సభలోనున్నట్లే యని యనుట. కొన్ని నన్నయగారి మత్తే భములను చదివి ఆ మత్తేభములపై వాగ్దేవి

వాహ్యలి వచ్చుచున్నవనుట. నిజమున కాపద్యములు దహ్మార్గ వక్తలుగూడఁ జదివినవే. అప్పుడు రాక, వారు వీరు చది వినప్పుడే వచ్చిరా? అది స్వీయోక్తి రకప్రకటన శీలతకు నిదర్శనము.

వారు చేసిన ప్రసంగములో నొక్క ముఖ్య విషయము గలదు. వారు నాడు ప్రసంగింపవలసినది నన్నయగారి ప్రసన్న కథాకవితార్థయుక్తినిగూర్చి. తమ గురువు గారైన శ్రీ విశ్వగాథ సత్యవారాయణ గారు ఒక ప్రాచీన గద్యపద్య సంపుటిని సిద్ధ పఱచు పనిని 'వీరి కప్పగించిరట' వీరు దానినిజేయుచు నన్నయగారి గద్య పద్యములను జూచునెడ, గద్యమంతయు నొక భారతముగను పద్య మంతయు నింకొక భారతముగను నున్నట్లు కాన వచ్చినదట; గద్యమును గథయనియు, బద్యమును గవితయనియుననుకొనవలయు నట. అదియే నన్నయ శ్రవన్న కథా కవితార్థయుక్తియట. ఈ మాటను వీరు తమ గురువుగారితోఁజెప్పిరట. వారంతకుఁ బూర్వమే ప్రసన్న కథాకవితార్థయుక్తి యనుదానిని స్థాపించి దానిపై నొక గ్రంథమునే వ్రాసియుండిరి. కావునఁ దన శిష్యుని 'ప్రసన్న కథాకవితార్థ యుక్తి పాఠసమగ్రమునుజూచి కంగారు పడి, తనకా శిల్పము తెలియక పోతే దని తమ యుద్ధకాండమును చెచ్చి చదివి గట. ఆ శ్రొత్త విషయమును దన దగ్గర నన్నయ మఱియొచ్చటను ననవలదని వారు వీరినుండి మాటను బుచ్చుకొని రట.

అయినను గురుభక్తి తత్పరులైన శ్రీ శరభయ్యగారు రామాటను నిండు సభలోఁ జాటి చెప్పనే చెప్పిరి పాత్రికేయులను మాత్రము పత్రికలలో దానిని వ్రాయవల దని కోరిరి. అదియు నొక వాణ్నివుణత.

ఇంతకును ఆ శిష్యుని గురుభక్తియు, ఆగురువు శిష్యవత్సల్యము ఎటులన్నను

మన కనావశ్యకములు. వారు నన్నయ గద్య పద్యములలో రెండు భారతము లున్నవనుట యెంత వలదు నిజము? ప్రసన్న కథాకవితార్థయుక్తి యనఁగా నదియే? సారమతులైన కవీంద్రులు లోనారని మేలనునట్టిదా యది? అగుచో నన్నయ భారతమును జనరుక్తి పాలు చేసెనా? అయినను గథయనఁగా గద్యమే యనసేల? పద్యమునఁ గథ యుండదా? కవిత యనగాఁ బద్యమే కావలయునా? గద్యమునఁ గవిత యుం డదా?

అసలు నన్నయ భారతమున గద్య పద్యములలో రెండు భారతము లున్నవా యను విషయమును మొదటఁ బరిశీలింప వలయును. అట్లున్నచోఁ దరువాతి విష యములను గూర్చి యాలోచింపవచ్చును.

తామనిన ప్రసన్నకథా కవితార్థ యుక్తికేఁ దా మేమయిన ముదాహరణ మును నన్నయభారతమునుండి చూపిరా యనిన నదియు లేదు. ఒక్కటిమాత్రము చెప్పిరి.

'శ్రీవాణీ గిరిజాశ్చిరాయ' యను శ్లోక మును జెప్పి నన్నయ మరల గద్యమున 'అని సకల భువన రక్షణ ప్రభువులై యాస్మ్యులైన వారి హర హిరణ్య గర్భో మావాణీపతుల స్తుతించి' యని యదే విషయమును జెప్పి రనినారు. వారు తమ సిద్ధాంతమునకుఁ జూపినది ఇదియొక్కటే యుదాహరణము. పద్యమున నున్న విష యము నామాత్ర మేకవియైనను జెప్పుట అసంభావ్యము గాదు. ఇందును ఆమాత్రము పూర్వోక్తవిషయము నందుకొనుట తరు వాత మఱియొక పద్యమునే వ్రాసినను నుండవచ్చును. బద్యమున నున్న విషయ మంతయు గద్యమున రాలేదు. అంతటి మహత్తర విషయముఁ జూడవలయునన్న నింతమాత్ర ముదాహరణము చాలదు.



శ్రీ హాసీ ... యన్నది సంస్కృతముల  
నుండుటవలన నందలి విషయము తెలుగు  
గద్యలో నూచించె న్నను ననడగును.

ఈ కథాకవితాభారతములు నన్నయ  
భారతమున నూహ్యము లందున్నవో,  
కథయందున్నవో? రెంటునున్నవో వారు  
చెప్పరైరి. అందుచే ముందొక ఉపాఖ్యా  
నమునఁ బద్యముల నన్నిటిని వరుసగాను,  
గద్యములనన్నిటిని వరుసగా నుజనివి యందు  
ఒకే కథ గలదు రెండుమాటు లున్న  
దేమా పరిశీలించుము. గ్రంథవిస్తార ఫలి  
లేవండ జిన్నది యగు సుమాపాఖ్యాన  
మును దీసికొని పరిశీలించు ఇందుఁ బగు  
నెను బద్య గద్యము లున్నవి.

మొదట సుమాపాఖ్యానము నందలి  
పద్యములన్నిటిని వరుసగాఁ చదువుదము.

1. చ్యవనునకు కుకన్యకు మ  
ద్యవమయ్యెఘనుండుప్రమతి; ప్రమతికి  
నమృతో

ద్యవయగు ఘృతాచికిని భా  
ర్తవముఖ్యుడు రురుఁడుఘట్టెగాంతి  
యుతుండె.

2. కన్నియలతోడ నాడుమచున్న దానిఁ  
బాదమర్దితమై యొక్క పన్నగంబు  
గఱచెఁగిన్నియలందఱు వెఱచిపఱచి  
యఱచుచుండఁ బ్రసన్నుర యవనిఁ  
ద్రెల్లె.

3. అలయక యేన దేవయజ  
నాధ్యయన ప్రతపుణ్యక్రిముల్  
సలుపుదు సేని, యేనగురు  
సద్వీధి క్తుండ సేని, యేన య  
త్యలఘు తపస్వి సేని దివి  
జాధిప భూసురులార! మన్మనో  
నిలయకు నీ ప్రమద్వగకు  
నిర్విషమయ్యెడు సేఁడుమీదయన్.

4. అపరిమితాజ్ఞఁ జేసియు మ  
హాపురుషుల్ వివతత్త్వ సంహితా

నిపుణులు మంత్రతంత్రములు  
నేట్టి విధించియు దీనికిన్ విష  
వ్యపగతమైన జీవమిది  
వచ్చునుపాయము సేయొక్క నా  
తిపము ఫలంబు నధ్యయన  
దాన ఫలంబులు నిత్తు వారికిన్.

5. తనపతి కపకారము సే  
సిన పాములకి లిగి బాధ నయ్యునుననిచి  
క్కిని దండము గొని పాములఁ  
గని నప్పుడు రుదువఁ దొడఁగ  
గహనములోనన్.

6. తిరుగుచుఁ బట్టలం జొదలఁ  
ద్రిష్టరుఁ యుతిరోసి గోసిని  
ఘరితర గీర్ణదండమున  
డొల్లఁగ వేయుచు వచ్చివచ్చి య  
య్యిరవున దుండుభం బను న  
హింగనిశ్రేయఁగ దండవె త్తుడున్  
హరి హరి యంచు దుండుభమ  
హహి భయంపడి పల్కభార్గవున్.

7. ఏమి కాగణమయ్య' పాముల  
కింత యల్లితి వీవు తే  
మయ్యుండవు గ్రాహ్యుండవు  
సుక్రతుండవు నావుడుం  
గాము లెగ్గొనరించె నుత్ప్రియ  
భామి కేను రురుండ ను  
ద్రుమ స్త్వేడ నిన్ను నిప్పుడే  
దండతాడితుఁ జేసెదన్.

8. ఉరగమవై యుండి మునీ  
శ్వర వేషము దాల్చియున్నవడు  
వెంతయు వ  
చ్చెను విది యెట్టలు నావుడు  
రురునకు నిట్లనియె మునివగుం డవు  
రక్తిన్.

9 భూనుతకీర్తి! భ్రాహ్మణుఁడు  
పుట్టుడుఁ దోడన పుట్టు నుత్తమ  
జ్ఞానము సర్వభూతపిత  
సంహితబుద్ధియుఁ జిత్తకాంతియున్  
మానమద ప్రహేళము స  
మత్వము సంతత వేదవిధ్యను

స్తానము సత్యవాక్యము దృ  
ఢవృత్తముం గరుణాపరత్వమున్.

ఇది రురూపాఖ్యానమునందలి పద్యాను  
క్రవణిక. ఇందుఁ బద్యముల వుండఁదగిన  
యగ్యోన్య సంబంధము తెగిపోయి కథ  
సంపూర్ణముగా సాగుటలేదు.

ఇది నిందలి గద్యానుక్రవణిక నర  
యొదము.

1. అట్టి రురుండను మునివరుండు విశ్వా  
వసుండను గంధర్వరాజునకు మేనకకుఁ  
బుట్టిన దాని, స్థూలకేకుండను మునివరు  
నాశ్రమంబునఁ బెరుగుచున్నదాని, రూప  
లావణ్య గుణంబులఁ బ్రమదాజనంబుల  
యం దెల్ల సులక్ష్మిప్ర యగుటంజేసి  
ప్రసన్నురయన నొప్పుచున్న కన్యక  
నతిచ్చేహంబున వివాహంబుగా నిశ్చ  
యించియున్నంత.

2. దాని నెఱింగి కరుణా కళితహృద  
యై గౌతమకన్యా కుత్సకాళిక శింఖ  
మేఖల భగద్రాహు వాలభిల్యాదులక శ్వేత  
కేతు మై తేయ ప్రముఖులు ప్రమతియు  
రురుండును స్థూలకేశాశ్రమంబునకు వచ్చి  
ని న్యపగతప్రాణాగ్రాసడియున్న యొక్క  
న్యంజాచి దుభితిల్ల యుండ నచ్చోట  
నుండనోపక రురుండు శోక వ్యాకుల  
హృదయుండై యేకతంబు వనంబునకుం  
జని.

3. అని దీన వదనంబు గూఢాశ్రయ  
వానిక నాకాశంబుననుండి దెక్కి దేవ  
దూత గుట్టనియె నయ్య! కాలపకం  
బున నెక్వరికిం గీర్వ దగంబుగా గొక్క  
యూపాయంబు గలగు. చేయనోపుదేనిఁ  
జెప్పెద వినుము. నీ గూఢాయుధ్యంబునం  
దర్థం బక్కన్య కిమ్ము ని న రురుం డట్ల  
చేయుదునని తనగూఢాయుధ్యంబునం దర్థం  
బక్కన్యక కిచ్చిన నక్కొమలి దొల్లింటి  
కంటె నధికశృంగార నమన్వితయై విష  
నిర్ము కయయ్యె నట్లు దేవదూత భర్త

రాజానుమతంబునఁ దన చెప్పిన యుపాయంబునం బ్రమద్వరను బంచత్వంబు వలనం బాపె రురుండును దాని వివాహంబై యిష్టోపభోగంబుల ననుభవించుచునుండి.

4. అని రురుండలిగి కృతాంతకరదండంబుఁ బోని తనదండం బెత్తికొనుడుఁ దత్త గంబ దుండుభంబు మునియై యెదురనిలిచినం జూచి రురుం డిట్లనియె.

5. ఏను సహస్రపాదుండను ముని ముఖ్యుం డగ్నిహోత్ర గృహంబున మన్ననే నపహాస్థాంబు తృణమిను గర్పంబుమునిపై వైచిన నతం దులికిపడి నాకలిగి నీవు నిర్వీర్యుంబైన యురగంబ వగు మని కాపంచిచ్చిన నేనును మేలంబుసేసిన నింతి యలుగి నేల క్షమింయింపు మనిన బ్రసన్నుండై ఖగముండు నావచనం బమోఘంబు గావునఁ గొండోక కాలంబు దుండుభంబై యుండి భార్గవకుల వర్ధనుండైన రురుం గనిన యప్పుడు శాప విముక్తుండవగుదువనె నని సహస్రపాదుండు రురునకుఁ దనవృత్తాంతం బంతయుం తెప్పి పెండియు నిట్లనియె.

6. ఆయా! నీవు బ్రాహ్మణుండవు. భృగువంశ సముత్పన్నుండవు. సర్వగుణ సంపన్నుండ విడయేల దొడంగి తిట్టి దారుణ కియారంభంబు క్షత్రియునకుం గాక బ్రాహ్మణులకుం జను నే? బ్రాహ్మణులహింసాపరు లొరులు సేయు హింసలు వారించు పరమ కారుణ్య పుణ్య మూర్తులు. 'జనమేజయుం' డను జన పతిచేయు సర్పయాగంబునందుఁ గద్రూ కాపంబున నయ్యెడు సర్పకుల ప్రళయంబును భవత్పితృ శిష్యుండయిన 'యాస్తీకుం' డను బ్రాహ్మణుండ కాఁడె యుడిగించె నని చెప్పి సహస్రపాదుండు రురు నకు సర్పపూతంబునం దుపశమన బుద్ధి పుట్టించె.

ఇందు మొదటి గద్యమున రురుండు ప్రమద్వరను వివాహముగా నిశ్చయించుకొనె నని కలదు. రెండవదాని మొదట దానిసెటింగి కరుణా కలితహృదయములై యని కలదు. దేనిని? రురుని ప్రమద్వరా వివాహం నిశ్చయమునా? కాదే. ప్రమద్వర సర్పదష్టమైన వృత్తాంతమును, ఆ విషయము ప్రథమ వచనానంతర పద్యమున నున్నది. ఆ పద్య మీ గెండు గద్యములకును సంబంధమును గలుపు నట్టిది. అదిలేనిచో గద్యములందలికథానూత్రము తెగిపోవుచున్నది. కావున గద్యములను వరుసగాఁ జదివినచోఁ బ్రసన్నత లోపించుట దేవుఁ డెఱుఁగు కథయే బోధ పడదు.

నన్నయ పద్యములందలి కథయే గద్యములందును గలదనుట మిథ్య. అదియే ప్రసన్నా కథా కవితార్థయుక్తి యని, సమర్థింపఁజూచుట నేల విడిచిచేయు సామువంటిది.

అట్టి మిథ్యాసిద్ధాంత పరిపాదనము దామోదో శ్రొత్త విషయము జెప్పినట్లు శ్రోతలకు భ్రాంతిని గలిగించుటక. అది అవిచార మాలకము.

ఇంకఁ గథాభాగమునందలి పద్యగద్యములలో నీలక్షణ మున్నదేమో చూతము.

ఒకవధ ఘట్టములోఁ గుంతీ భీముల సంవాద మిటులున్నది.

1. కృత మెఱుఁగుట పుణ్యము స  
నృతి దానికి సమమానేత మధ్యమా  
మఱి త  
తృప్తమున కగ్గలముగ స  
తృప్తి సేయుట యుత్తమంబు  
కృతిబుద్ధులకున్.

2. అనిన విని భీమసేనుం డిట్లనియె.

3. ఎఱిగి నాకుఁ జెప్పుమిది మేమియెవ్వరి  
వలన నింత యయ్యె వగవ నేల

యెంత కడిదియైన నిదియేనుతీర్చియీ  
విప్రునకుఁ బ్రియంబు విస్తరింతు.

4. అనినం గుంతి యట్ల చేయుదు నని చని దుఃఖపరవశులయి పరిదేవనంబు సేయుచున్న వారలం జూచి యడుగ నేరక మిన్నకున్నంత బ్రాహ్మణుండు దన బాంధవులు విన నిట్లనియె.

పయిదానిలో గెండు పద్యములను (1, 3) వరుసగాఁ జదువఁగా, రెండవ పద్యమునందలివి భీమునిమాట అను మాట గద్యమున నున్నది తెలియక కథానూత్రము తెగిపోయి గుర్భోధ మగును. అట్లే గెండు గద్యములను (2, 4) వరుసగాఁ జదువగా నడిమి పద్యము నందలి భీమసేనునిమాటలు తెలియక కడనడవదు.

అలోచింపఁగా శ్రీ శరభయ్యగారి ప్రసన్నకథా కవితార్థయుక్తిని గూర్చిన సిద్ధాంత మెట్లు తప్పవోవను బడినదో తెలియఁగలదు.

ఎక్కడ వైన నొకచోటఁ బద్యము లోని విషయ గద్యమున రావచ్చును. గద్యమునందలి విషయ మించుక పద్యమున రావచ్చును అట్టిది నన్నయలోనే కాదు. మఱియొక ప్రిన్సిపులోను కాప వచ్చును. అంతమాత్రమున మహాకవులలో పునరుక్తిగోష జాప్త సిద్ధాంతమును బట్టించుటయేకాక, యది యొక శిల్పముగాఁ భ్రమించి భ్రమింపఁ జేయుట యసంగతము.

ఇట్లు శ్రీ శరభయ్యగారి ప్రసంగమున వారు ప్రతిపాదించిన ప్రసన్న కథా కవితార్థయుక్తి విషయక నూతన సిద్ధాంతమును బరాస్త మొనరించుచో, నింక వారి ప్రసంగమున మిగులునది పూర్వ వక్తృతిఁ స్కారవచస్సంపద మాత్రము.





## నన్నయ సహస్రబ్ద ఉత్సవ సభలు

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాంస్కృతిక వ్యవహారాల శాఖ, స్థానిక నన్నయ్య ఉత్సవ కమిటీల ఆధ్వర్యమున ఏప్రిల్ 7వ తేదీ సాయంత్రం సాలంకృత ఆనం కళాకేంద్రంలో రాజరాజనరేంద్ర సాహితీ వేదికపై 31 గోడాల పండుగగా జరుగనున్న నన్నయఉత్సవాలు ప్రారంభమయ్యాయి. తొలుత శ్రీ విశ్వనాథ జగన్నాథ ఘనాపాతి వేదప్రవచనం, ఉత్సవ కమిటీ కార్యదర్శి శ్రీ పి. వి. పూర్ణచంద్రరావుచే శ్రీ ఘనపాతికి సత్కారం జరిగింది. ఈ కారణంలో చిల్లరమల్లరసభ అనేకం వేదప్రవచనంతో ఆరంభింపబడడం అంత కోభావనాం కాకపోయినా వైదికధర్మ ప్రబోధమైన నన్నయ ఉత్సవాలు ప్రసిద్ధి పండితుని వేదప్రవచనంతో ఆరంభింపబడడం మిక్కిలి సముచితముగ నున్నది.

సాంస్కృతిక వ్యవహారాల శాఖ మాజీ సంచాలకులు శ్రీ పి. యస్ ఆర్. అప్పారావుగారు అధ్యక్షులను, వక్తలను వేదికపైకి ఆహ్వానించారు. కుమార కక్కిరాల జ్యోతి నన్నయవాసిని శ్రీవాణీ గిరిజాశివరామ్ ప్రార్థన చేశారు.

జిల్లాకలెక్టరు శ్రీ పద్మావతి తెలుగులో స్వాగతం పలుకుతూ రాజమహేంద్రవరములో నన్నయచే వేయి సంవత్సరాల క్రితం వ్రాయబడిన భారతం కేవలం ఆనువాదం కాదని సృజనాత్మక కలదని అంటూ మన జాతి సంస్కృతి, చరిత్రామన కళల బౌద్ధత్యంపై ఆధారపడియే ఉన్నదని పలికి మూడుగోడాలఉత్సవాన్ని జయప్రదం చేయవలసినదిగా కోరారు.

శ్రీ ఎస్. బి. పి. కె. సత్యనారాయణ (కాసనమండలి సభ్యుడు) సభకు అధ్యక్ష

త్వ వహిస్తూ క్రితం సంవత్సరము డిసెంబరులోనే ఈ ఉత్సవాలు జరిపాలనుకున్నాము కాని నన్నయ అరణ్యపర్వంలో రచనను అర్ధాంతరముగా విడిచినట్లు ఉత్సవాలు కూడా అలాగే ఆయిపోయాయని, అయినా ఉత్సాహం కూడగట్టుకొని ఈ సభలను చేస్తున్నామని అన్నారు. ఓరి ఈ అలంకారప్రీతి మెచ్చదగినదే కాని ఈ పోలిక ఉచితంగా లేదు. అరణ్యపర్వ భాగంతో రచన నిలిపివేసిన నన్నయ ఇక మరల ఆరచన చేయలేదు. శ్రీ రావుగారు నిలిచిపోయిన ఉత్సవాలను తిరిగి ఆరంభించి ఇంచుమించుగా విజయవంతము చేసియున్నారు.

నన్నయ్య ఉత్సవకమిటీ కార్యదర్శి శ్రీ పి. వి. పూర్ణచంద్రరావు తమ నివేదికలో ఆదినుంచి నేటివరకు ఉత్సవాల విషయంలో జరిగినవి వివరించాడు. అలనాటి రాజరాజసాలనకాలంలోని వాతావరణాన్ని ఈ సభలో తీసుకురావటానికి చేసిన కృషికి ఆనం ఎలక్ట్రికల్స్, సర్వారాయ ఘగర్సు వంటి సంస్థలు సహకరించాయి అని అన్నారు. ఈ సందర్భంలో నన్నయ్య సాంస్కృతిక సముదాయము ఏర్పరచవలసినదిగా వారు తెలుగు దొరతనానికి విజ్ఞప్తి చేశారు. శ్రీ బేజవాడ గోపాలరాజ్, ప్రఖ్యాత చిత్రకారులు శ్రీ జి. కోటేశ్వరరావు చిత్రించిన నన్నయ్య ఊహాచిత్రాన్ని ఆవిష్కరించారు నన్నయ్య మూర్తిమత్వము చక్కగా చిత్రించిన శ్రీ కోటేశ్వరరావును శ్రీరాజ్ అభినందించారు. సాంస్కృతిక వ్యవహారాల శాఖ మాజీమంత్రి శ్రీ యందుకూరి కృష్ణంరాజు చందన తాంబూలాదులతో, కాలువతో, రు. 5000నగదుతో సత్కారము జరిపి

ఇదివరకు ప్రచురితములైన నన్నయ చిత్రపటాలకు కోటేశ్వరరావుగారి చిత్రానికి భేదాలు బాగా కనిపిస్తున్నవి. ఇద్దరు నన్నయలున్నారన్న శ్రీకొల్లిపాటిశ్రీరామమూర్తిగారి వాదానికి భవిష్యత్తులో ఈ చిత్రపట వైవిధ్యంకూడా దోహదంచేస్తే ఆశ్చర్యపడ నక్కరలేదు.

ముఖ్య అతిథి శ్రీ యందుకూరి రామకృష్ణంరాజుగారు తమ ప్రసంగంలో నగరంలో నన్నయ్య సాంస్కృతిక సముదాయ నిర్మాణం చేపట్టాలని ఇది పార్టీలకు ఆతీతమైన స్వజనవ్యవహారమని అభిప్రాయించారు. సాహిత్య అకాడమీ కార్యదర్శి శ్రీ ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి నన్నయ జయంతి ఉత్సవాల సందర్భంగా అకాడమీ ముద్రించిన ప్రసన్న కథావిపంచిలో ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం, మధు నాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి, ఇంద్రగంటి హనుమత్ శాస్త్రి, గుడిపాటి రామశ్రీరామమూర్తి, కరుణాశ్రీ, రాసిన వ్యాఖ్యానాలున్నాయని, ఇవి నన్నయ్య కవిత్వాన్ని అర్థంచేసుకోవడానికి బాగా ఉపకరిస్తాయని తెలియజేశారు.

సభలు గెండుమూడుసార్లు వాయిదాపడి కాలవ్యవధి చిక్కినా సభల కాలానికి అకాడమీ ముద్రించిన ప్రసన్న కథావిపంచి అమృతానికి తీసుకురాలేకపోవడం విచారకరం. దానివలన ఉత్సవ ఉత్సాహోద్రిక్తులయిన అనేకులకు వ్యాఖ్యానముల ఘనతినీ, నన్నయ కవిత్వాన్నీ అర్థంచేసుకునే అవకాశం తత్కాలంలో లేకపోయింది. ప్రఖ్యాత సాహిత్యవేత్త డా. శ్రీ బేజవాడ గోపాలరాజ్ పుస్తకాన్ని ఆవిష్కరిస్తూ, నన్నయను అదికవి అని ఆరాధించుకుంటేనే సరిపోదని ఆయన ఆంధ్ర కవికులగురువు అని అన్నారు. శ్రీరాజ్ సంవత్సరానికి ఓ కవిమేరుతో ఉత్సవాలు నిర్వహిస్తున్న ప్రభుత్వచర్యకు మహర్షి అంతరి వ్యక్తం చేశాడు.

సాంస్కృతిక పరిధులకు కవులు అరణ్యులని అంటారు. గోదావరీతీరం రాజరాజా పీఠానికి ఒక పూరును నన్నయ్య పేరుగా ఒక కావ్యాన్ని కావ్యతంగా అందిచ్చింపన్నారు. నన్నయ తాను భారతాన్ని పండితుల అనుమతమున వ్రాశానని వ్రాశారు. అనాడు సంస్కృతంనుండి తెలుగులోకి వ్రాయడాన్ని పండితులు మెచ్చేవారు కాదు. అందువల్ల నన్నయ్య పండితుల ఆమోదము, రాజామోదము సాంది వ్రాశాడు. గునా పద్మగులలో ఎన్ని మార్పులు వస్తున్నా శాస్త్రీయ సాహిత్యానికి నన్నయ వేసిన పథంగానే ఆనాటి నుండి ఈనాటికీ కూడా పయనిస్తున్నారన్నారు. సంస్కృత భాష, ద్రవిడభాషకీ నన్నయ సేతువు వంటివాడన్నారు.

నన్నయ కవిత్వం శైశవ్యదశతో కాక యౌవనదశతోనే ప్రారంభమయిందని అంగుకే ఆయన కవిత్వం వ్యాయాసనంభోతమైనది. మామూలు స్వార్థకచిహ్నాలకన్నా - గుండెలలో ఆయన పద్యాలను పదింపగ చూడడమే మనం చేయవలసినపని అని అన్నారు. చిత్రపతి విష్ణుని, గ్రీవావిష్ణుని, అమలచిత్రములు కావు అన్నా మాటలోచూడండి ప్రాయానికిది చాలా హితంగావున్నది. కవులపేరులతో సంస్కృతాలను ప్రకటించిన ప్రభుత్వం పాఠ్యాంశాలలో ఆకన్నల పద్యాలు అధికంగా వుండటం చూడాలన్నారు. నన్నయభట్టు తమిళుడని, కన్నడిగుడని ఇలా కొన్ని వాదాలున్నా విచారించవలసిన విషయం లేదని ఇరు పక్షాల వాదములూ వివాదానికి హితవు చెప్పారు. తమిళనాడులో ఈనాటికీ భట్టశబ్దం వ్యవహారంలో వుందని, తిక్కన భట్టు, శ్రీనాథభట్టు ఇలాగ మనం అనం కాని నన్నయభట్టు అంటారు. నన్నయ భట్టు అరణ్య కవిగా వచ్చినవాడా అని ఆలోచించవలసి వుంది. ఏదీమైనను ఆ

మహానుభావుడు నన్నయ భారతం కావ్యతంగా నిలచి తీరుతుందని అన్నారు

నూజివీడు డి.వి.ఆర్. కళాకాల తెలుగు కాళాధ్యక్షులు శ్రీ ఎం.వి.ఎల్. నరసింహారావు మాట్లాడుతూ వెన్నలంతా మేసి వేస్తూ గోదావరిని చూస్తూ నన్నయకవిత్వం వ్రాసివుంటాడని, ఆయనది ఋషి మార్గమని - నన్నయ వృత్తికి యజ్ఞానికి సోమయాజి శ్రీసోమయాజి గారే యని చెప్పి రించారు. నాటికీయత అపరిమితంగా నన్నయ రచనలోనున్నా; ఆకీర్తి తిక్కనకు వచ్చింది. నీసాంకు శ్రీనాథుడికే పెరు. కాని సరైన సీసధ్యాన వున్నవాడు నన్నయ. నన్నయ పద్యం చూస్తే 'పాడు' గుణం తెలుగుపద్యానికి అదిగా లేదనిపిస్తుంది. నన్నయ వ్రాసిన గండున్నర పర్వాలన్నా హిమాచల వింధ్యాచలాల వంటివి. పాత్రల చిత్రణలో నన్నయ సీసుకున్న సాగ్రతలు మరలూ తీసికొనలేదు. నూచ్యార్థి సమన్వయంగా వ్రాయడము నన్నయగారిసాత్తు. నిజానికి ఆస్థానమున్నా లేకపోయినా ఆనాటికీ ఈనాటికీ ఎలాటికీ నన్నయ్యయే తెలుగుజాతికి కావ్యమైన ఆస్థానకవి అంటూ శ్రీ ఎం.వి.ఆర్. తమ ప్రసంగాన్ని ముగించారు. హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయం రీడరు, తెలుగు కాళాధ్యక్షులు శ్రీ జి. వి. సుబ్రహ్మణ్యం ప్రసంగిస్తూ గోదావరీతీరం గుడు శక్తి అయితే నన్నయ అభివ్యక్తి అని నన్నయ కవిత్వానికి తెలుగువారు అభిమానించే రూపం, తేజస్సు వంటి సుగుణాలు పట్టా మని అన్నారు. నన్నయ్య ఆరికవా? అనే ప్రశ్నగురించి మాట్లాడుతూ వాళ్ళకి అడిగివి అని మనకు ఏవిధంగా తెలుసు? పంపడు ఎలా అడిగివి? ఏదైనా కథాన్ని వప్పుకోవడంలో ప్రజా జీవితానుభవమే ఉపకరిస్తుంది. మార్గకవిత్వ జీవనది వంటిది. చెరువు సముద్రంలో కలిసిపోదు. మహాకవిత్వం ఈస్థటికే సెన్సులో మిళితిమవడం నన్నయ

గారి విషయంలో వుంది. అక్షయంగా నిలచే మహాకవిత్వం మండించిన నన్నయ్య అదికవే. అరణ్య కవి అని నన్నయ్యను అనరాదు. ఎందుకంటే సత్యవచనమైన నన్నయ్య తాను అరణ్యకవి అయివుంటే అదికూడా వ్రాసికొనే వుండేవాడు. నన్నయ్య తన రక్తాన్ని కవిత్వరూపంలో ఈ మన తెలుగుజాతికి అందించాడు. సమకాలీన సమాజానికి కావలసిన భర్యాన్ని ప్రభుత్వ ప్రేరణతో కావ్యంగా వ్రాసిన కవి నన్నయ. వాఙ్మయారాధన మనస్సి అయిన రాజరాజాను విస్మయించలేము. తూర్పు చాళుక్యుల కాలంలో ఆంధ్ర భాష అధికంగా ఆదరించబడింది ప్రతి గ్రామంలోను తప్పక దేవాలయం వుండాలని భావించినదిరాజరాజా. తెలుగును కావ్యభాషగా చేసినది తూర్పుచాళుక్యులు. సంస్కృత భారతం కాస్త్రప్రధానకవిగా కలిగినది కాగా ఆంధ్రభారతం కావ్య లక్షణ ప్రధానమైనది. పురాణాన్ని గాని ఇతివృత్తాన్ని గాని దేనిని తెలుగులో సంతరించినా కావ్యంగా సంతరించవయ్యా! వుపయుక్తంగావుంటుందని పరోక్షంగా నన్నయ తన కావ్యరచనద్వారా ప్రబోధించాడు. నన్నయ్యది వృత్తధ్వని; తిక్కనది శబ్దధ్వని, ఎట్టనది అలంకార ధ్వని. ఆంధ్రులకు కావలసిన దగ్భరం, గుణం, కవితాభివ్యక్తి మూడూ నన్నయ్య తన భారతంలో నిక్షిప్తం చేశాడు. కవిత్వా లలో ఎన్ని మార్పులు వచ్చినా, మళ్ళీ నన్నయ కవితాపద్ధతి, ఒరవడికే ముముఖ మవుతూన్నది ఆంధ్రుల ఆత్మచైతన్యానికి మూర్తి నన్నయ అంటూ శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యము తమ విశ్లేషణానుభూతులను వెలువరించారు.

నన్నయనుగూర్చి వేయబడిన ప్రత్యేక బోధకు రాష్ట్ర సాంస్కృతిక వ్యవహారాల కాళి పంచాలకులు శ్రీ జి. వి. సోమయాజులుగారిచే ఆవిష్కరింపబడింది.



కాసనగభ్యులు శ్రీ గోగంట్ల బుచ్చయ్య చౌదరి శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డి, శ్రీ ఇందుకూరి రామకృష్ణంరాజు, శ్రీ జి. వి. కుబ్రుళ్ళయ్యం, శ్రీ ఎం.వి.యల్. గార్లకు వరాహముద్ర, శ్రీ పుగోదావరీ చిహ్నాలు కలిగిన చక్కని ముమెంటోలు బహుళ కరించారు.

శ్రీ బుచ్చయ్య చౌదరి నన్నయ వుత్సవాలు మనకు పండుగవంటివి అని, కళ అను సాహిత్యానికి రాజకీయాలు అడ్డురావని విజయవంతంగా జరిగిన ఈసభ నిరూపించిందని ప్రస్తుతం ప్రభుత్వం ఆర్థికపరమైన అనేక సమస్యలను ఎగుర్కొంటున్నదని, మంచినిటి పథకాలవంటి ఆర్థిక సర ప్రజాకార్యాలకుమాత్రమే దొరతనం భనం వెచ్చిస్తోందని అయినా నన్నయ్య పట్ల తెలుగుభాషపట్ల తెలుగుదేశ ప్రభుత్వానికి ఎట్టి అలక్ష్యమూ లేదంటూ, తమ ప్రభుత్వం సాంస్కృతిక విధానాన్ని ఒకటి నిరూపించుకోవాలనుకుంటున్నదని నన్నయ సాంస్కృతిక సముదాయ విషయంలో తాము తగిన కృషి చేస్తామనీ కుభాముఖంగా కరతాళధ్వనుల మధ్య తెలియజేశారు. అంతేకాక ప్రభుత్వ కళాకాలకు నన్నయమేరు పెట్టించడంలో ప్రజాసహకారం కావాలన్నారు. పోస్టు గ్రామ్యుయేట్ పెంటరు పూర్తిస్థాయిలో తుండేటట్లు కృషి చేస్తామని హామీ యిచ్చారు.

వేదికపై నన్నయపై వేసిన ప్రోచరును జిల్లా పోగసంబంధాలకాఖ అధికారి శ్రీ నేలకంటి వేంకటరమణమూర్తి సభాధ్యక్షులకు వక్తలకు బహుళకరించారు.

శ్రీ ఎస్. పి. బి. కె. సత్యనారాయణ రావు ఉత్సవసంఘాధ్యక్షులుగా మాట్లాడుతూ ఢిల్లీలో ప్రధానితో తెలుగులోనే మాట్లాడిన తెలుగు అభిమాని, తెలుగుదేశ ముఖ్యమంత్రి శ్రీ ఎస్. టి. రంమారావు తెలుగు లోలికనిని గురించిన సముదాయ నిర్మాణానికి పూనుకోవడానికి ఆలోచిం

చాలని, సంస్కృతి పరిరక్షణ చాలా అవసరమని, నిధులకొరత అడ్డుకారాదనీ అన్నారు. రాష్ట్ర సాంస్కృతిక కళాసంచాలకులు శ్రీ జె. వి. సోమయాజులు తమ కృషి పూర్వాపరాలను తెలియజేశారు. సాహిత్య అకాడమీ పుస్తక ప్రచురణ, స్థానిక కళాకాలలో నన్నయ పేరుగా ఎమ్. ఏ. కోర్సులు, తిరుపతి దేవస్థానంవారిని గ్రంథప్రకటనకు కోరుట వంటి వానిని వివరించారు. తమ శాఖ 30 వేల రూ॥లు, చిత్రకారునికి 5 వేల రూ॥లు, వ్యయపరచ నిశ్చయించగా మిగిలిన ధన సేకరిణాలోను, తిక్కన క్వాక్రమాలలోను, స్థానిక కవి చేసిన కృతి, కలెక్టింగు, శ్రీ సత్యనారాయణరావు, శ్రీ బుద్దెయ్య, శ్రీ బుచ్చయ్యచౌదరి, శ్రీ పూర్ణ చంద్రా వుగారి కృషి ఫలితంగా ఇవి జరుగుతున్నాయని ఆనందాన్ని కృతిజ్ఞతలను వ్యక్తంచేశారు.

నన్నయ ఉత్సవాల సందర్భంగా నానాయణభట్ట ద్వారం, తిక్కనద్వారం, ఎన్టీఆర్ పెగడ ద్వారం వంటివి చక్కగా అమర్చబడ్డాయి

నన్నయ వుత్సవాల సహాయకార్యదర్శి శ్రీ కొప్పర్తి అమరలింగేశ్వరరావు వందన సమర్పణ చేశారు.

గభానంతరం కళాప్రపూర్ణ నటశేఖర శ్రీ పీసపాటి నగసింహమూర్తి మరియు శ్రీ పొన్నాల రామసుబ్బారెడ్డి బృందంచే చిత్రనళీయం నాటకం ప్రేక్షకాభిమానం పొందేవిధంగా ప్రదర్శింపబడింది. కాసన గభ్యులు శ్రీ బుచ్చయ్య చౌదరి కళాకారులను ముమెంటోలతో పుష్పగుచ్ఛాలతో సత్కరించారు.

శ్రీ వేంకటేశ్వర ఆనం కళాకేంద్రములో జరుగుతున్న నన్నయ సహస్రార్థి ఉత్సవాలలో రెండవరోజున వండితులతో ఆచార్యులతో విమర్శకలతో జరిగిన సదస్సులో నన్నయకు నివాళు అర్పి

స్తానే ఆయనను గురించి కవి విభిన్నాభిప్రాయాలుకూడా చర్చించడం జరిగింది.

లొలుతి శ్రీ పి. యస్. ఆర్. అప్పారావు స్వాగతం పలికారు.

డా.కొత్తపల్లి వీరభద్రరావు సదస్సుకు అధ్యక్షత వహిస్తూ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి కాప్రీ, చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటకాప్రీ ప్రభృతులు సడయాడిన నగరింకో తనకు గల లపూర్వ మధురస్మృతులు గుర్తుపలేచ్చుకుంటూ ఇట్టి విశిష్ట పట్టణంలో సభలు జరగడం ముదావహం అన్నారు.

రాష్ట్రంలో అనేకపండితులకు గుర్తుపై విలసిల్లుచున్న ఆచార్య శ్రీ గంటి సోగి సోమయాజి తమ ప్రసంగంలో పూర్వ కాలంలో నియమపూర్వక విద్యాభ్యాసం చేసేవారు. నన్నయ నియమపూర్వక విద్యాభ్యాసం చేసినవారు. నన్నయ గైలుమార్గం అనేది వేస్తే, తిక్కన దాస్యపై బండిని ప్రయాణింప జేశారు. ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి నన్నయ్య వ్రాయలేదనే అభిప్రాయము వున్న కొందరుకూడా నన్నయను మొదటికి వి అని అంగీకరించడానికి వెనుకాడరు. 'భారతం పాడినా' వంటి గ్రంథాలు చదవాలి ఇటీవలి కాలంలో పాశ్చాత్యులకు కూడా పట్టుమని కొన్ని పద్యాలు రాకనొకడం విచారకరం. నన్నయభట్టు మొదలగు అనాటి కవుల కాలంలో కన్నడం, తమిళంవంటి పాఠులు రాష్ట్రీయ భాషలు, సంస్కృతం, వాగూ వీరూ నేర్చుకోవడంవుండేదని వర్తమాన కాలంలో సంస్కృతంపై కాని, తమిళ కన్నడ భాషలపైగాని అధ్యయన భావం కొరవడడం విచారకరం అనీ అన్నారు.

వేదం మనం చదవలేకపోతున్నామనీ ఆభాష రాదనీ మనం బాధపడుతూంటాము. కాని ఇంగ్లీషు వచ్చినవారిలో నేనా ఎంతమంది వేదాంగ్లామవాదాలను చదువుతున్నారని వారు ప్రశ్నిస్తూ, పంచమ వేదమయిన భారతానువాదం తెలుగువా రెందరూ చదవా లవాడూ.

అనుభవజ్ఞులయిన శ్రీ గంటి ఈ సందర్భములో కూలంకషంగా చదవకుండా తుస్తకాలు వ్రాయవలదని హితవు చెప్పుతూ నన్నయ విషయంలో విభిన్న కోణాలనుండి అన్ని గ్రంథాలు చదువవలసిందిగా కోరారు. సంస్కృతం, అంగ్లం బాగా చదవవలసిన అవశ్యత వుంది. బ్రాహ్మ లేకపోతే తెలుగు ఏమై వుండేది? మౌఖ్య ముల్లరు లేకపోతే వేదం విషయం ఏమిటి? మన విషయం గూర్చి మన సంస్కృతిని గురించి ఇతరదేశీయులు నాట బలికి లేసే కాని గ్రహించలేని గుడ్డితి ఇక నైనా పోవాలి. భారతంవంటి మహాగ్రంథాలు అధ్యయనం చేస్తూనే వుండాలి అన్నారు.

డా కొర్లపాటి శ్రీరామమూర్తి 'ఆంధ్ర మహాభారతము - చారిత్రక నైపథ్యము' గురించి ప్రసంగిస్తూ చారిత్రక విశేషాల ప్రాధాన్యము, ఆ విషయాలవలన తెలిపే ఇతరవిషయాలు వివరించారు. 4వ సంవత్సరాలపాటు రాజరాజనరేంద్రుడు ఏలుగడ సాగించినను చివరకాలంలోనే కాంతియుతంగా గడిపాడని 'భారతయుద్ధం' వంటిది భారతరిచనకు ప్రేరేపించిన రాజరాజా నిజదీపితంలోనే జరిగిందని, బంధువుల గొడవలూ అదే రాజరాజుకు భారతంలో వలెనే వుండేదని అన్నారు. నన్నయ ఎక్కడినుంచో రాజమహేంద్రపురానికి వచ్చాడేమో అని భావించి నవసరం లేదని, ఎంకువలన అంటే రాజమండ్రి రాజరాజు కా పూర్వమే 7వ శతాబ్దంలో పితాపురం చాళుక్యులకు రాజధానిగా వుండేదని రాజధానిగా విజయవాడకు చేసుకుని ఏలుబడి సాగించారనీ కనుక నన్నయకాక, నన్నయ పూర్వులు అంటే తాతల కాలంలోనే వారు ఈ పాఠంలో స్థిరంగా వుండి వుండవచ్చునీ అన్నారు. భారతకథను గురించి మాత్రమే రాజరాజా నన్నయను తెలుగున వ్రాయు మని కోరలేదని,

వేదార్థం గురించి పంచవేదం వ్రాయు మన్నాడని, 'భారతార్థం' అనే విషయం మీద పరిశోధనలు జరపాలని, కాగణం నన్నయ్యయేకాక, టిక్కన, ఎఱ్ఱనకూడా 'భారతార్థం' అని వ్యవహరించా రనీ అన్నారు. నిన్నటి సభలో బేజవాడ గోపాలరెడ్డి, భవించినట్లు తాను నన్నయ్యను అరణపుకివిగా పరిచడం లేదని కాగణం సత్యవచనుడైన నన్నయ్య తన్ను గురించి వ్రాసికొనిన పద్యంలో ఒక వేళ తాను అరణపుకివి అయివుంటే అదికూడ నిస్సందేహంగా వ్రాసికొనివుండేవాడని అన్నారు. నారాయణభట్టు కోనసీమవాడేమో యని వ్రాహించడానికి కొన్ని విషయాలున్నాయన్నారు. పట్టమట్ట సోమయాజి వ్రాసినట్లు తణుకులో నన్నయ యజ్ఞం చేసేడన్నది సత్యప్రమాణ నిరూపితం కాదన్నారు. భారతాన్ని వ్యాసుడు లాంగ్ షెల్ లో చూపిస్తే నన్నయ్య కొన్నిటిని క్లోజ్ అప్ లో చూపించారన్నారు. 16వ శతాబ్దంలో మరో నన్నయభట్టు వుండేవారని ఆయన ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి వ్రాసేదేమో అని భావించబడుతుందని, చాముండేశ్వరీ విలాసం అసలు నన్నయ ప్రణీతం కాదని విశదపరచారు. నన్నయగారు మరేమీ వ్రాయకుండా ఆదిసభా ఆరణ్యపర్వాలు వ్రాయడానికి అంకితమయ్యా రని అన్నారు. నన్నయ కవిత్వం త్రిలోకాంధ్రతంగా విలసిల్లుతూనే వుంటుందని అట్టి రసపోషణ దానిలో వుందనీ అన్నారు.

శ్రీ డా జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు ప్రసంగిస్తూ పంచమవేదత్వానికి భంగం కలుగకుండా కావ్యంగా వ్రాయాలన్నది నన్నయ లక్ష్యమని నన్నయ భారతంలో గొప్ప విషయం ఏమిటంటే సంస్కృత భారతంలో ఎక్కడ వేదసంబంధ విషయాలున్నా తగ్గించి వ్రాయలేదని అది విశేషమని అన్నారు.

శ్రీ మృత్యుంజయరావు మూలానువాద విశేషాలను సోదాహరణంగా తెలియజేశారు. మూలంలో నున్నదానిని తగ్గించినను, హెచ్చించినను బౌచిత్యానికి మాత్రం ఎక్కడా భంగం వాటిల్లనివ్వకపోవడం నన్నయ గొప్పదన మన్నాడు. నన్నయ తిక్కనాదులు సృజనాత్మక గ్రంథాలు వ్రాయలేని శక్తిలేనివారు కారు. కాని వారు జగద్ధితంగురించి సమాజాభ్యుదయైక చింతనశీలరయి మాత్రమే భారతసంహితను వ్రాశారు.

శ్రీ కొత్తపల్లి ఘనకా్యం ప్రసాద్ మాట్లాడుతూ ఈనాడు నన్నయభారతం చదవవలసిన అవసరం యేమివుంది? అది వండితుల వేడుక అనేవారూ వున్నారు. సామాన్య జనులకు నన్నయ భారతం గొప్పదనం గురించి పండితులు తెలియజేయాలన్నారు. సత్య ధర్మ లక్ష్యోన్ముఖ మైనది భారతం అన్నారు. పోరాటం గురించి వ్రాస్తేనే సామాజిక స్పృహ వున్నట్లు కాదు. సమన్వయంగురించి చెప్పినను సామాజిక స్పృహవుండి వ్రాసినట్లే అన్నారు. ప్రపంచంలోనున్న విషయాలన్నీ భారతంలో నున్నాయి. ప్రపంచములో భారతంవంటి మగోగ్రంథం లేనే లేదంటూ నన్నయ కవిత్వంగూర్చి ఆయన ధర్మచింతనను గురించి సామాన్య జనులకు విశదపరచాలన్నారు.

శ్రీ మధుసూపంతుల సత్యనారాయణ శాస్త్రి భారతీ సంకల్పించేతనే తెలుగు భారతం ముగ్గురిచే వ్రాయబడిందనిరి. భారతంలో శకుంతలా దువ్యంగులఘట్టం ఒక రసవత్తండకావ్యం. ఈ ఘట్టంలో 108 పద్యాలలోనూ కార్డుల పద్యం ఒక్కోకూడావుండదు కాగణం దువ్యంతుడే ఒక కార్డులంవరిటివాడు కావడం అన్నారు. 'లలాలలనలు' అనే ప్రయోగంలో గల బౌచిత్యం వివరించారు.

నన్నయ భారతంలో వాడిన ప్రణి సాంస్కృతపదమూ ఆంధ్రజాతీయంగా



ఆయన కాడిన ప్రతి తెలుగుపదం సుసంస్కృతమైన దని అన్నారు.

ఆహ్వానసంఘకోశాధికారి, వణిక్సముఖులు శ్రీ గ్రంథి సుబ్రహ్మణ్యంగారిచే శ్రీయుతులు కొత్తపల్లి వీధిద్రావు, కొత్తపల్లి ఘనశ్యాం పసాచు, బొన్నల గడ్డ మృత్యుంజయరావు, కొర్లపాటి శ్రీ మమూర్తి గార్లకు మొమెంటోలు బహూకరించబడ్డాయి.

ఆహ్వానసంఘ కార్యదర్శి శ్రీ సి. వి. పూర్ణచంద్రరావు వందనసమర్పించేకారు.

నన్నయ ఉపవాళలో రెండవరోజున మధ్యాహ్నం గం. 4 లకు ఆంధ్ర కళా కేంద్రంలో విద్వం విశేష శ్రీ వెంకటేశ్వర నారాయణ శాస్త్రి ఉపవాదముల అధ్యక్షులను కవిసమ్మేళనం జరిగింది.

తొలుత శ్రీ పోణంగి శ్రీరామ అప్పారావు స్వాగతం పలికారు.

మార్గవిశేషదేశకటైన నన్నయపై జరిగిన ఈ కవిసమ్మేళనంలో కవులంతా ఛందస్సులందరమైన కవితాగానాన్ని వినిపించారు.

ఈ సమ్మేళనంలో శ్వశ్రీ మానా ప్రగడ కేశవయ్య, సాచిరాజు కేశవగిరి రావు, వక్తలంక లక్ష్మీపతిరావు, జ్ఞానానందకవి, పేరాల భరతిశర్మ, ఏ. లక్ష్మీ నారాయణ, గాడపల్లి కుక్కు శేష్వర రావు, చేబోలు చిన్నయ బహ్మకవి, శీమతి కోడూరి సీతావతీదేవిగార్లు పాల్గొనిరి. డా. జి. వి. సుబ్రహ్మణ్యం వ్యాఖ్యాతగా చక్కగా నిర్వహించారు. ఉత్సవసంఘ సహాయ కార్యదర్శి శ్రీ కొప్పర్తి అమర లింగేశ్వరరావు వందనసమర్పణ చేశారు. కవులను సమచింతగా తీర్చిదిద్దారు.

పాటి (రెండవరోజు) నాయంకాల నుండి డా. బెజవాడ గోపాల గడ్డి అధ్యక్షత వహించారు కేంద్ర ఆర్థిక సహాయ మంత్రి శ్రీ బలసు ప్రభాకర పట్టాభి రామారావు ముఖ్యఅతిథిగా పిచ్చేసిరి. శ్రీ ఆచార్య గంటి సోమయాజి కళా

ప్రపూర్ణులు మధునాపంతుల సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారల ప్రత్యేక సన్మానములు జరిగి.వి.

శ్రీ గంటివారు వయోవృద్ధతచే కొంచెం చాదస్తం చూపినను అధ్యక్షులు వారిని కూర్చోబెట్టినవిధము వ్యాదయంగ మంగా లేదు. సత్యనారాయణ శాస్త్రి గారు అధ్యక్షుల మాటపై అతిసంతోషంగా మాటాడుతూ నన్నయ కాండ్లెక్కు ఆవశ్యకతలు ఉన్నట్లెరిచినారు.

తరువాత అధ్యక్షులు ముంగు పట్టాభి రామారావుగారిని చూట్లాడు ముంగురా కరుణశ్రీని మాట్లాడు ముంగురా అని సభ్యులను పశ్చించినారు. ప్రజాభిప్రాయంపై వారికున్న గౌరవం ఆశ్చర్యంకలిగించింది. సభాసదులలో అనేకులు ముందు కరుణశ్రీ ప్రసంగం కావాలి అన్నారు. అయినా దానిని పాటింపక ఒకరిద్దరు కోరిన విధంగా శ్రీ పట్టాభి రామారావు గారినే ముందు ప్రసంగింప కోరారు ప్రయాణపు తొందరలో ఉన్న రావు గారి కంఠ కరుణశ్రీ ముంగుమాటాడితే రావుగారి నిమిత్తం కరుణశ్రీ గారు తమ ప్రసంగాన్ని సంక్షేపించి వేస్తారేమో. వారికా కావలసినంత టైము ఎక్కే నిమిత్తం అలాచేయడ మైనదని కాణం చెప్పారు.

ప్రయాణం తొందరలో ఉన్నా సమయానికి అత్యవసరము కాని కొన్ని విషయాలు రావుగారు అధికంగానే చెప్పారు. నన్నయ కాండ్లెక్కు విషయంలో ఆర్థిక అననుకూల పరిస్థితి కారణంగా వ్యాధానం చేయలేము కాని యత్నించెన మన్నారు. కేవలం ప్రభుత్వం మీదనే ఆధారపడక ప్రజలు కూడ విరాళాల ద్వారా ప్రోత్సహించాలని అన్నారు. అంతవఱకువారు మాటాడినది సమంజసంగానే ఉన్నది. 'గౌ' శ్రీ పి. వి. నరసింహారావు గారు పూనుకొని వరంగల్లులో పోతన కాండ్లెక్కునిర్మాణం కొన

సాగించిన విధంగా మీరున్ను పూనుకొని నన్నయ కాండ్లెక్కు నిర్మాణం జరగించవలసిందన్న సభ్యుల సూచనకు 'వారు (పి.వి) పెద్దలు వారితో నాకు సామ్యం ఏమిటి' అనడం వారి వినయసంపదకు తార్కాణమని అందరూ అనుకొన్నారు. అంతలోనే 'వరంగల్లు నిర్మాణం శంకు స్థాపనదశలోనే ఉన్నది. అది ఏలా పూర్తిచేస్తారు అది పూర్తిచేయగలిగితే ఇదీ నేను పూర్తిచేయిస్తాను. దానికైనా డబ్బు నాదగ్గరినుండియే వెళ్లాలి.' అని పలుకుట సమంజస మనిపించదు. రాజకీయానుభవంలో తలపండిన విద్యాధికుల విధంగా అనడం ప్రయాణం తొందరలో యాదృచ్ఛికంగా జరిగినదేకాని ఉద్దేశపూర్వకం కాదని భావించడం సముచితం. వారి చిన్న నంబోకా పాధ్యాయులు నన్నయగుూర్చి చెప్పినమాటలు వికలమౌ సుమారు 20 నిమిషాలలో వారి ప్రసంగం పూర్తిచేశారు ఆర్థిక సహాయ మంత్రిగారు.

ఎక్కువ టైము ఇవ్వడంకోసం వెనుకకు ఉంచబడిన శ్రీ కరుణశ్రీగారిని 20 నిమిషాలలో ప్రసంగంముగింపవలసిందిగా అధ్యక్షులు ఆదేశించినారు. ఆ పూట మూలక ఉపన్యాసకులు శ్రీ S. V. నోగారావు గారు రాకపోయినను కరుణశ్రీకి 20 నిమిషములే మంజూరు చేయడం అధ్యక్షుల నిర్వహణ క శల ద్యోతకమా అనిపించినది.

శ్రీ జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రిగారు నన్నయ కవితాగుణములను ఒకపద్యంలో పేర్కొని వాని కన్నిటికి భారత భాగములను నుండి ఉదాహరణలు లిచ్చుచు తమ కిచ్చిన అల్పవ్యవధిలోనే సభారంజనము గావించిరి.

సభానంతరము కుమారి ఉమామహేశ్వరిచే నన్నయ భారత రచనకు సంబంధించి నిర్దుష్ట గుండరముగా వారి కథ చెప్పబడినది. సుమారు రాత్రి 8-80గం||

లకు గురజాడ నాటక కళాసమితి వారు శ్రీ సి. యస్. మహేశ్వర్ రచించిన నన్నయ భారత రచన రూపకమును శ్రీ టి. జె. రామనాథం దర్శకత్వమున మనోహరముగా ప్రదర్శించిరి.

ఆంధ్ర మహాభారతానికి శ్రీకారం చుట్టిన ఆదికవి నన్నయ మూడు గోజుల ఉత్సవాల మూడవగోజు పండుగలో భాగంగా ఉదయం ౭:౩౦ న సభి కవితా రసజ్ఞుల హృదయానికి స్పందన కలిగించు నట్లుగా జరిగినది.

తొలితర డా. జి. వి. సుబ్రహ్మణ్యం స్వాగతం పలికారు. సభకు - శ్రీమతి వహిస్తూ ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ కార్యదర్శి శ్రీ ఇరిమెట్ల కృష్ణమూర్తి పుష్పకాలంలో సంస్కృతిం తెలుగు రెండో జంటగా అన్వయం చేస్తుండడంపై ఉదని, ఆరెండు భాషల భారతాని చరిత్రనే నన్నయ బాగా అర్థమవుతోందని అన్నారు. భారతానికి సంబంధించిన పట్టాన స్వర్ణం కనుక నే నన్నయ శ్రీకారం చుట్టి కిక్కిగా కొనసాగించారు. చక్రవర్తి రాజగోపాలాచారిగారు ఒక సందర్భంలో 'నేను దేశానికి చేసిన సేవ ఏదైనా వుందంటే అది భారతకథను అందరి ఆర్థం అయేటట్లు వ్రాయడమే అన్నారు. గాత్రం అట్టి విశిష్టగ్రంథం నన్నయ బిర్రతం వ్రాడనటమీ కాని అనువదించాడని అనం' అనిరి. సర్వసహకృతులు అనువదిస్తున్నామనే వాడలే దన్నారు.

ఆంధ్రజాతీయ భారతి గడించిన శ్రీ కోట సుందరరామశర్మ భారతిం కల్పన సతి అనేదానిని తొలితర ఆదికవి ప్రయోగించారు అని అన్నారు. భారత పాత్రలు మనకు గైవసమౌనాలు. భారతం పూజనీయ గ్రంథం. క్రైస్తవులు బైబిలును హోలీబైబిలు అని, మహమ్మదీయులు ఖురాన్ ను హోలీఖురాన్ అనీ అంటున్నట్లే మహాభారతాన్ని శ్రీమద్భారతం అనాలి మనం అంటూ నన్నయ భారతం శ్రీమదాంధ్ర భారతం అన్నారు.

శ్రీ కోట తమ ప్రసంగంలో నన్నయ భారతంలోని పదార్థ సమృద్ధిరాలను వివరించారు. కాస్త్రాణానవిషయాలు భారతంలో ఏవిధంగా నిగిడికృతమై వున్నాయో విపులీకరించారు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారం పరిశోధనా పరిసంచాలకులు శ్రీ వి. వి. యల్. నరసింహారావు మానవశాస్త్రానికి నిత్యమూ అవసరమైన నన్నయ సూక్తులు ప్రచారంచేస్తే నన్నయకి నివాళిపట్టినట్లే అంటూ ఆంధ్ర పద్య విగ్గాన బహుగా ఆచారవిని అభివృద్ధి ఆసున వచ్చి సామర్థ్యము కవితా శిల్పాన్నితయై శోభిస్తుంటుందన్నారు ఆశీర్వాదములపై మామూలు అక్షుగాలనే ఆర్థంతోనే నన్నయ వాడలే దనికొని అంతర్గతంగా వాడాడని, అంటూ ఆంధ్రంగా భావమైన కవిత్వము, బాహ్యంగా మైన శబ్దము ఉభయములూ పోచిత్యమిట్టి లయ్యాను నన్నయ కవిత్వంలో అన్నారు. సమాసాలు ఎలా వ్రాయాలో, పద్యా లెలా వ్రాయాలో నన్నయ రూపకు నేర్పాడనిరి. ఆసున నాటినుండి నేటివరకు ఆసునవలె అట్లే వ్రాయుకొనినవారు పుట్టలే దన్నారు. తెలుగునాడు నన్నయకు బుణపడివుంది. ఆ బుణభారం తీసుకోవడానికి మనం ఆసున విషయంలో ఎన్నిచేసి కా చేసు వచ్చునన్నారు.

(2) పెన్మెత్త వెంకటరాజు తన ప్రసంగంలో ధర్మ ప్రతిపాదకాడైన జేదాల మంత్రాలకు వ్యాసుని శ్లోకాలు భాష్యైతే వానిపాకం చెడకుండా వ్రాసినది నన్నయబుషి అని, ఆసునకున్న బిరుదాల వంటివి ప్రాపకాలవలన వచ్చినవి కావని అవిశక్తి ప్రకాశకాలు అని అనిరి. భారతం పంచమవేదం కనుక భాగం లోనిది నానారుచిరార్థ నూక్తినిధి కాదని 'నూక్తినిధి' మాత్రమే అన్నారు. మంత్ర సుహితలను తెలుగులో వలచిన కవి నన్నయ అన్నారు.

మంత్రసూక్ష్మవిషయాలను నన్నయ్య ఏవిధంగా వ్రాసేదో చెప్పిన శ్రీ పెన్మెత్త వెంకట రాజు - మహాభారత మంత్ర నన్నయ్య తిపస్వీ చేతనే పూర్తిగా వ్రాయబడక పోవడం మన ఆంధ్రజాతి దురదృష్టం అన్నారు.

శ్రీమల్లంపల్లిశర్మ శివ్యరశ్మ నన్నయగారి ప్రసన్నకా కవితార్థముక్తిని గురించి ఉల్లాసపూరితంగా మాట్లాడుతూ అనేక విషయాలు చెప్పారు. ఇంతకు పూర్వపు వస్త్ర లెవగూ నన్నయను ఉత్సవాల పాలిమేలకు గూడ రావింపలేక పోయారన్నారు. విశ్వవిద్యాలయాలు తిక్కనకే పట్టాభిషేకోత్సవం చేస్తూ నన్నయను అలక్ష్మించేసిన పట్టులలో కృష్ణావదీ ప్రాంతపు విశ్వనాథవారు, గోదావరీ ప్రాంతపు దేవులపల్లివారు ఇద్దరూ నన్నయను గురించి సమ్మగవగావానము ఏర్పడేటట్లు చేసిన విషయం అవిస్మరణీయం అన్నారు. నన్నయగారి వాదన మత్తేధముటలపై విలసిల్లుతూ ఉంది. రసజగత్తులో భావిస్తే ఆయన వాదన - ఉత్పలంభాంతోను చంపక గంగాంతోను పంచులిస్తూ దర్శనమిస్తుంది. వ్యక్తిగత రానుభూతిని బట్టి భాగతాది గ్రంథాలు వారివారికి అందుతూ అర్థమవుతాయన్నారు. భారతం వ్రాసినంతవరకే నన్నయ్యది. వ్రాసినతరువాత అని ఆంధ్ర జాతీయ సంపద. భారతం అర్థం కాదని పండితులుగాని ఎవరుగాని భయపెడితే భయపడ నవసరం లేదని ఆయన ప్రజానీకానికి విజ్ఞప్తి చేస్తూ అందరూ చదివీ తీరాలన్నారు. వేయిసంవత్సరాలక్రిందట నన్నయ్యకవి వ్రాసిన పద్యాలు ఇప్పుటికీ భావుకులకు నిత్య సూత్రాలుగానే వుంటాయని వయస్సుతోపాటు అవీ పెడ గురూనే వుంటాయని - ఆంధ్రసారస్వత రాజధాని ఎప్పుడో రాజమహేంద్రవరమని, గంగ కన్న పెద్దదైన గోదావరి చేంత నున్న ఈనగరం రెండవకాళిగా



ఈ మొదటి కాళిగా కూడ భావించు కోవచ్చుని అంటూ నన్నయ్య పద్యాలను పరమసుఖమారంగా అర్థవంతంగా విని పీఠా నన్నయలలిత కవితా సరస్వతిని ప్రదర్శించినారు.

మిందుపూర్వక దకార ప్రాస - నన్నయ గారి రచనలో మూమిడి చిగుళ్ళ కదలికల సవ్యమల వలె వుంటుందని యన్నారు. నన్నయ భారతంలో వరుసగా పద్యాలు చూసుకుంటు వెళ్ళినా అర్థం చెడకుండా భారతకథ సాగిపోతుందని, వరుసగా గద్యాలు గమనించుకుంటూ వెడలినా భారతకథ అర్థం చెడకుండానే సాగిపో తుందని అంటూ - భారతంలో - పద్య భారతం, గద్యభారతం రెండూవున్నాయని తెలియజేశారు. 'క వ్యు ని లతాంతములకున్' అనే నన్నయగారి పద్యంతో సభాసదులందరి హృదయాలను లోగొన్నారు.

ముఖ్య ఆతిథి శ్రీ పి. యస్. ఆర్. అప్పారావు మూడు రోజుల సభలలో నన్నయ్య దర్శనం కలుగుతున్న దనిరి. శ్రీ శరభయ్యగారు నన్నయ్యను పాలిమే తల్లి రప్పించలేకపోయారన్న దానికిది ధిన్నం.

సాంస్కృతిక కాళా విభాగసంచాలకులు శ్రీ జి. వి. సోమయాజులుగారిచే శ్రీ వి. వి. యల్ నరసింహారావుగారికి, ఉత్సవ సంఘ కార్యదర్శి శ్రీ సి. వి. పూర్ణచంద్రారావుచే శ్రీకోట, శ్రీపెన్మెత్త, శ్రీ ఇరివెంటి, శ్రీ మల్లంపల్లి గార్లకు మొమెంటోలు బహూకరింపబడినవి.

శ్రీ ఎన్. ఆర్. నంది వందన సమర్పణ చేశారు.

మధ్యాహ్నం 4 గంటలకు ఆచార్య దివాకర్ల దర్శకత్వమున ఆంధ్రభారతావ తరణ కవితా రూపకం ప్రదర్శింపబడింది. రాజరాజనరేంద్రుని కొలువుకుటం కన్ను లకు గట్టి నట్లయినది. అందరు పాత్ర భూమి కళాకాలోప న్యాయకులు రీడయ్య

ప్రావేశద్ల అయినందున రూపకం చాల Classical గా నడిచి రక్తికట్టినది. కాని రెండు మూడు పర్యాయములు ముఖ్యపాత్రలచే ఆహ్వానితులు అనే శబ్దం ప్రయోగింపబడకుండా ఉండ వలసినది.

భారత రచనారంభంగా నన్నయ పాత్ర శ్రీవాణీ గిరిజాః ... అను స్లోక మొక్కటే చదువగానే మిగిలిన పండి తులు నన్నయ్య తెలుగు పద్యముల రచన చాల ప్రశస్తముగా నున్నదని ప్రశంసిం చుట స్థూలదృష్టికి భాగనిపించలేదు. నన్నయ పాత్ర రెండు మూడు తెలుగు పద్యములుకూడ చదివిన తర్వాత ఈ ప్రశంస జరగిఉంటే బాగుండేది.

నన్నయ ఉత్సవాలలో మూడవ రోజున సాయంసభలో సాంస్కృతిక కాళా సంచాలకులు శ్రీ జి. వి. సోమ యాజులు స్వాగతం పలికారు. శ్రీ ఎన్. ప్రగడ రామకృష్ణ ప్రార్థన చేశారు.

శ్రీ ఎమ్. ఆర్. అప్పారావు సభాధ్యక్షులుగా మాట్లాడుతూ వర్తమాన కాలంలోనే కొలదికాతంమాత్రమే అక్ష రాసులున్నారని, నన్నయ్య కాలంలో ఎంతమంది వుండే వాలో తెలియ దని అప్పటి కాలంలో ప్రజలకు భారతం అం దించిన మహనీయుడు నన్నయ్య అనీ అంటూ ఆమెరికా కనడావంటి ఇతరదేశ కాలలో ఆంధ్రులు తమ పిల్లలకి తెలుగు నేర్పాలని ఉబలాట పడు తున్నారని అట్టివారికి కొందరికి మేము పుస్తకాలను అందచేశామని తెలిపారు. అంతర్జాతీయ పరిశోధన సంస్థలో అంతర్జాతీయంగా పనికి వచ్చే విధంగా నన్నయపేర రాజ మండ్రలో ఒక సంస్థపెట్టాలని నూచిం చారు. ఈ సందర్భంలో శ్రీ అప్పారావు ప్రతి తెలుగువాడూ, ప్రతిరోజూ ఎన్నో కొన్ని పద్యాలను పఠించడం ఒక అల వాటు చేసుకోవాలన్నారు. ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయం తెలుగువారికి కవితా సంకల

నంలోని నన్నయ పద్యాలను చదివి వినిపిం చారు. నిర్దుష్టంగా చదువలేకపోయినా వారి అభిమానం, అభిలాష మెచ్చదగ్గవి. నన్నయ ఉత్సవాల తరఫున శ్రీ సత్యనా రాయణరావు (ఎమ్. ఎల్. సి.) రాష్ట్ర విద్యామంత్రి శ్రీ ఆనంద గజపతిరాజుకు సమర్పించిన విజ్ఞప్తిపత్రంలో నన్నయకవి గడ్డలో సాంస్కృతిక సముదాయ నిర్మాణానికే తప్పక నడుం కట్టాలని దానిలో గ్రంథాలయం బహిరంగ ప్రదర్శనశాల, వస్తుప్రదర్శనశాల, ఉపన్యాసాలిచ్చేగది, విగ్రహం వుండాలని కోరారు. వేయిసం వత్సరాల క్రితం నాటి నన్నయకు ఒకస్థిర కీర్తిరూపం వుండాలని అందులో కోరారు. సంస్కృతి పరిరక్షణకు నిధుల కొరతవుండరా దన్నారు. తెలుగుభాషకి, జాతికి చెందిన గౌరవ సంస్థాపనకై ప్రభుత్వం సాంస్కృతిక సముదాయాన్ని నిర్మించాలన్నారు. శ్రీరావు విజ్ఞప్తికి ప్రజలు కరతాళ ధ్వనులతో ఆమోదం తెలిపారు.

శ్రీ సత్యనారాయణరావు ఈ సందర్భంలో - మాట్లాడుతూ ఏ ప్రభుత్వం వస్తేమాత్రం స్వాతంత్ర్యంవచ్చుక రాజమండ్రకి ఏం చేశారు? అని నన్నయకి తెలుగు భాషకి సంస్కృతికి ఏం చేశారని సూటిగాప్రశ్నించారు. నాటిసభలోని శ్రీ ఆనంద గజపతినే ప్రశ్నించాలో, సభా సీనులై యొకపుడు ఆంధ్ర ప్రభుత్వసార ధ్యం వహించిన శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డి గారిచే ప్రశ్నించాలో కొన్నాళ్ళు ఆంధ్ర విద్యామంత్రి పదవిని నిర్వహించిన శ్రీ పట్టాభి రామారావుగారిచే ప్రశ్నించాలో తెలియదు(చికిరివారాసభలో ఆ సమయాన లేరు) కాని ఇందు రాజకీయవాసన గుబా లించు చున్నది.

స్వాతంత్ర్యము వచ్చిన ఈ ముప్పది యేండ్లలోను ఈ ప్రశ్న ఎప్పుడైనా ఏ ప్రభుత్వానైనా వీరు ఏ సందర్భంలో నైనా వేసిరేకా తెలియదు.

కొన్ని ఉత్సాహాద్రేకపు మాటలకు  
సదుల నేతులు కగతాళ ధ్వనులు  
కుట చూడగా నాటిసభలో ఒక  
త్రవగ్యలు యాదృచ్ఛికంగా  
పండితపామరు లనేకులు హాజరైన  
సభ... అన్నమాటలను సార్థికపఱచు  
చు తోచును

స్థానికంగా శ్రీ సిద్ధాంతిగారు నన్నయ  
గ్రహ నిర్మాణం చేపట్టినందుకు మార్గం  
క్షురచారు శ్రీ గత్యవారాచుడు.  
భుత్వం ఏ చేసినా చేయకపోయినా-

ఉత్సవాల స్ఫూర్తితో ఇకనుండి  
తీసువత్సరము నన్నయ్యభలు చేద్దాం  
మార్గ ద్వారాలమధ్య ప్రకటించారు  
అనంతం శంకరవిజయ ప్రౌఢ కావ్య  
ర్తలు, మను చరిత్రమున్నగు గ్రంథ లకు  
లవైన పీఠికలు సంపాదించి విద్యార్థుల  
కు శ్రీ వెంకట లక్ష్మణాచార్యులు  
స్మృతి మంత్రి శ్రీ ఆనందగజపతి స్వామి  
లు చేశారు. నన్నయ్యగురించిన విపుల  
శోధనలు జరిపి ఆచార్యులకు ఆగార్య  
శ్రీ నివాకర్ణ వేంకటాచార్యునికి, ఆగ్రా  
లివంటి ఉత్తమ కావ్యాలు వ్రాసిన  
మొదటి మహావిక్రమ సానండ్లకలిక  
య్యాలలు చేశారు. సమ్మతులు  
యాధానాలు చేప్పే సంప్రదాయాన్ని  
పరిచినట్లు నమోదదు.

విద్యామంత్రి శ్రీ ఆనందగజపతిరాజు  
సంగిస్తూ నన్నయ్యకు పూర్వం సంస్కృత  
మేళం దేసీ సామాన్య మానవుల  
సంస్కృతికి కంగిలలోకి తీసువరచ  
నిది తెలుగులో భరిం వ్రాసిన కవి  
గ్నయ్య అని అన్నారు. ప్రస్తుత ప్రభు  
త్వము ఏప్రిల్ లోనే కాక భారతదేశం  
లోని ఇతివేకాలలోను తెలుగుభాష,  
సంస్కృతి వృద్ధిచేయాలని దీక్ష పట్టిన  
న్నారు.

శ్రీ నివాకర్ణ వేంకటాచార్యుని ప్రసం

పరిశోధించి నన్నయ్య భారతం వ్రాశా  
డనిరి. ఆయన కాలానికపున్న తెలుగు  
మాటలే తక్కువగా వుండెనని ఆ గూఢాచారీ  
వేరుగా వుండె వనిరి. నన్నయ మార్గం  
వేయకపోలే, తిక్కన ఎట్టనాదులకు దారే  
లేదన్నారు. నన్నయ స్మారకంగా ఎంత  
చేసినా చేసుకోవచ్చువారు నన్నయ  
పద్యరచనాచాతుర్యాన్ని, బౌద్ధిత్వాన్ని  
సోదాహరణంగా వివరించారు.

శృంగారం నన్నయ పోషించిన  
విధం తెలుగులోనే అపూర్వమని అర్వా  
వయస్కులు చేసే కవి నన్నయ కాదు  
కనుకనే - అనుపమానంగా వ్రాశాడని  
అన్నారు

చివరికి సభ కిటకిటలాడే జనంగా  
హాల్లో దూరంగా లనుండి వచ్చిన స  
భ్యులతో విడిపోయింది చివర నటరాం  
రామకృష్ణ ద్వైతంలో భామాకలాప  
ప్రదర్శన అద్భుతంగా జరిగింది.

ముత్తమువీరు నన్నయ అనుస్థా  
నాత్మకములు ఉపహించిన గాకకాటె గిన్నె  
జయంగా జరిగింది. మహాకావ్య స్వహ  
ణలో వీలైన చిన్నచిన్న నామాలిండ  
వచ్చును అవి గణనీయములు కావు. ప్రతి  
వీటా ఈ ఉత్సవములు జరిగి ఉత్సా  
హము ప్రదర్శింపబడినందున ఎన్నో చిన్న  
లోపములు అన్ని సూచింపగలగినవి.  
ముంగు ముందు చిన్న చిన్న లోప  
ములు కూడ జరిగినట్లు వలయునన్న  
ఆశయే అందికు కావాలి

అంతలోనే 20 గా 7 వేదములు 7 వ  
లేదీ 8 కి ప్రముఖ సంగ్రహిక నన్న  
పాత్ర పోషణ చేయటో రాజం  
నరేంద్ర కు అవకాశవహంగా ఉండే  
విధంగా చిత్రమైన శ్రీ పాదవారి 1 జ  
రాజు నాటక ప్రసక్తి తెస్తూ 1 కిన్యా  
సంప్రచురించింది రాజరాజు లేనిదే  
నన్నయ, భారతి రచన లేనేలేవు, అట్టి

నించి ఆయనకు స్మారక  
ముఖ్యం అని ప్రకటించడం  
హాలులో అట్టిది తప్పక ఏర్పా  
చేసి మునిసిపల్ ఛైర్మన్ శ్రీ  
గడ్డి ప్రకటించడం ముదానము

భారతము సంచలు వేదము  
సాగిము భారతమున వర్ణించిన  
చెప్పివారే కాని ఈ వేదము  
భావమిది. ఇది యీ పద్యముల  
విధముగా వివరించ బడినది.  
వారణముగా నెవ్వరు నిరూపి  
కొన లేదు. అట్టి అధికారమును  
స్వయంగాదేమో?

ధృత త్వణాలు ధగ్ధకా  
వ్యయునందలి విషయములేనా  
రములతో నిరూపింపగ  
యిండ వలసిగది.

నన్నయ యజ్ఞము చేసేవా  
చేసేవా? సరియైన ఆధారము  
తిక్కన శామయూ యని  
నన్న శామయూని యని  
శామ అవిరిశ జామ మత్త  
తాగి హామయూ? స్వా  
మయూ? ఈవిషయముల నెవ్వరు  
పలేరు. అయితే ఇవి నన్నయకవి  
సాక్షాత్కారోపయోగులు కావనీ  
అప్పు గలరేమో.

ఈ శ్రీనివాస కావ్య  
విధాంశములకు సంబంధించి ఆ  
లో విద్య దనకంసుల ప్రతి  
తమ్యుల గాని. అనాఁడు  
ప్రముఖ విద్వాంసుల వైవిధ్య  
లను గురించినదన్ని కాని సహా  
లోపమునకు నిదామవును.

## రచయితలకు

ఒక సంచికకు మించి సశేషములుగా వచ్చు దీర్ఘగచనలు హాస  
వలదని మనవి. పేజీకి ఒకవైపుననే పంక్తులు ఎడముకలిగి యుండునట్లు  
అక్షరములు అతి విస్పష్టముగా నుండునట్లు వ్రాయుదగును. వెనుకటి విడి  
సంచికలు పంపుడని కొందఱు వ్రాయుచున్నారు. అది అంత తేలికకాదు.  
నిర్ణీతములైన తేదీలలోనే పోస్టులు కన్పెషను ఉండునుగాని తగువారి ఉండ  
దని గమనింప గోరిక.

- సంపాదకుడు.

అడసు :-

సంపాదకుడు, విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి  
రిజైన్డు తెలుగు లెక్కగరు, వి. టి. జి. కాలేజి,  
ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్),  
రాజమండ్రి-1.





